

MINISTERSTVO
KULTÚRY
SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Informácia o príprave periodickej Hodnotiacej správy o implementácii Dohovoru na ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO

Október 2021

Úvod

Informáciu o príprave periodickej Hodnotiacej správy o implementácii Dohovoru na ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO (ďalej len „Dohovor“) predkladá Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky (ďalej len „MK SR“) na základe úlohy B.1. uznesenia vlády Slovenskej republiky (ďalej len „SR“) č. 543 zo 6. novembra 2019 ku Koncepcii udržateľného rozvoja nehmotného kultúrneho dedičstva a tradičnej ľudovej kultúry na roky 2029 – 2025 (ďalej len „Koncepcia“).

Ratifikácia Dohovoru v roku 2006 zaviazala SR ako jednu z členských krajín Dohovoru plniť úlohy a odporúčania vyplývajúce zo schválených dokumentov. V nadväznosti na ciele Agendy 2030 v priebehu rokov 2017 – 2019 na pôde UNESCO expertné skupiny, Medzivládny výbor a Valné zhromaždenie členských štátov Dohovoru vypracovali a schválili rozšírenie Operačných smerníc¹ a kľúčových dokumentov súvisiacich s implementáciou Dohovoru. V rámci Operačných smerníc k Dohovoru pribudla kapitola VI. Ochrana nehmotného kultúrneho dedičstva a udržateľný rozvoj na národnej úrovni. V súlade s jej obsahom sa v záujme účinného vykonávania Dohovoru členské štáty zaväzujú všetkými vhodnými prostriedkami uznať význam a posilniť úlohu nehmotného kultúrneho dedičstva ako hnacej sily a záruky udržateľného rozvoja, ako aj plne integrovať ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva do svojich rozvojových plánov, politík a programov na všetkých úrovniach. Pri uznávaní vzájomnej závislosti medzi nehmotným kultúrnym dedičstvom a udržateľným rozvojom sa členské štáty snažia udržiavať rovnováhu medzi tromi rozmermi trvalo udržateľného rozvoja (ekonomickým, sociálnym a environmentálnym), ako aj ich vzájomnými väzbami. V záujme zabezpečenia mieru a bezpečnosti je ich snahou rozvíjať spoluprácu s príslušnými odborníkmi, kultúrnymi aktérmi (nositeľmi kultúry) a prostredníkmi (mediátormi) na participatívnom princípe. Členské štáty uznávajú dynamickú povahu nehmotného kultúrneho dedičstva v mestskom aj vidieckom prostredí a podporujú ochranu výlučne takých prejavov, ktoré sú zlučiteľné s existujúcimi medzinárodnými nástrojmi v oblasti ochrany ľudských práv, vzájomného rešpektu medzi spoločnosťami, skupinami a jednotlivcami a udržateľným rozvojom.²

O stave implementácie Dohovoru (prijatých legislatívnych, regulačných a iných opatreniach na vykonávanie Dohovoru na vnútroštátnej úrovni) podľa nových Operačných smerníc je každá členská krajina povinná vypracovať a predložiť Medzivládnemu výboru k Dohovoru periodickú Hodnotiacu správu. Za účelom efektívneho merania reálnych výstupov, výsledkov a vplyvov implementácie Dohovoru v praxi bol Valným zhromaždením členských štátov schválený Návrh rámca hodnotenia implementácie Dohovoru. Definuje konkrétne dlhodobé, strednodobé a krátkodobé ciele, osem samostatných tematických oblastí so súborom 26 hlavných a 86 súvisiacich – pridružených ukazovateľov (faktorov).

Zadefinované vízie, ciele a nastavené merateľné ukazovatele rozpracované v Návrhu rámca hodnotenia implementácie Dohovoru sú identické pre všetky členské krajiny, pričom rozsah

¹ https://ich.unesco.org/doc/src/ICH-Operational_Directives-7.GA-PDF-EN.pdf

² Pozri: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/24286/1>

a spôsob ich implementácie odzrkadľujú špecifiká i platnú legislatívu jednotlivých krajín. Nastavené úlohy majú slúžiť ako konsenzuálny medzinárodne rešpektovaný návod účinne prispievajúci k želateľnému stavu napĺňania cieľov Dohovoru. Finálna komplexná periodická Hodnotiaca správa, ktorá bude vypracovaná prostredníctvom rozsiahleho online dotazníka v gescii MK SR, bude oficiálne medzinárodne komunikovaným obrazom o prístupe každej krajiny k záväzkom vyplývajúcim z ratifikácie Dohovoru. V súlade so schváleným harmonogramom predkladania periodických správ je SR povinná predložiť takúto správu v decembri roku 2021. V marci 2021 MK SR predložilo na rokovanie vlády SR Záverečnú správu o implementácii Koncepcie starostlivosti o tradičnú ľudovú kultúru do roku 2020. Materiál s úlohami na roky 2015 – 2020 bol nastavený výsostne rezortne, preto nezohľadňoval účasť ostatných kľúčových aktérov súvisiacich s rozšírením agendy o udržateľný rozvoj. Z uvedeného dôvodu vznikla koncom roka 2019 Koncepcia, ktorej hlavným cieľom bolo v dostatočnom časovom predstihu zaviazať jednotlivé rezorty (v súlade s vecne príslušnými kompetenciami) k priebežnému reflektovaniu, nastavovaniu a plneniu jednotlivých odporúčaní a k spolupráci s MK SR pri príprave medzirezortnej Hodnotiacej správy pre UNESCO. Obe správy (rezortná a medzirezortná) sú reflexiou dosiahnutých výsledkov v oblasti starostlivosti o nehmotné kultúrne dedičstvo a tradičnú ľudovú kultúru na Slovensku v kontexte štátnej politiky, a zároveň východiskom k vypracovaniu, zadefinovaniu a nastaveniu konkrétnych, komplexných, funkčných a efektívnych nástrojov implementácie Dohovoru na národnej úrovni pre nasledujúce obdobie. Odrazia sa následne v rámci Národného akčného plánu udržateľného rozvoja nehmotného kultúrneho dedičstva a tradičnej ľudovej kultúry na roky 2022 – 2025. Finálna Hodnotiaca správa bude doplnená o informácie týkajúce sa implementácie Dohovoru v podmienkach subjektov v zriaďovateľskej pôsobnosti územnej samosprávy, tretieho sektora, ako aj komunít a zástupcov nositeľov prvkov zapísaných v Reprezentatívnom zozname nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva UNESCO, Reprezentatívnom zozname nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska a Zozname najlepších spôsobov ochrany nehmotného kultúrneho dedičstva na Slovensku.

Jednotlivé rezorty poskytli do predkladanej správy podklady k tematickým oblastiam a ukazovateľom medzinárodne definovaného rámca implementácie Dohovoru s ohľadom na vecne príslušné kompetencie, resp. kompetencie organizácií v ich zriaďovateľskej pôsobnosti, ktoré vyhodnotili ako relevantné.

Vyhodnotenie

Tematická oblasť: Inštitucionálne a ľudské kapacity

Ukazovateľ: 1. Miera, do akej príslušné orgány, inštitúcie a poradné mechanizmy podporujú nepretržitú implementáciu a šírenie nemotného kultúrneho dedičstva

1.1. Bol ustanovený alebo zriadený jeden alebo viac príslušných orgánov ochrany nemotného kultúrneho dedičstva.

Ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť nemotného kultúrne dedičstva (ktorá priamo súvisí s kultúrnym dedičstvom, kultúrno-osvetovou činnosťou, ľudovou umeleckou výrobou a kultúrou národnostných menšín), je podľa § 18 ods. 1 písmeno b), e) a i) zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov MK SR. K hlavným úlohám MK SR vo vecne vymedzenej oblasti patrí najmä vypracúvanie návrhov zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov, vypracúvanie koncepčných materiálov, zriaďovanie organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti MK SR a v neposlednom rade aj zabezpečenie financovania kultúry. S ohľadom na Agendu 2030 a ciele udržateľného rozvoja majú v súlade s kompetenčným zákonom špecifický význam aj ďalšie rezorty.

Jedným z kľúčových partnerov v príslušnej oblasti je Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR (ďalej len „MŠVVŠ SR“) s kompetenciami v oblasti formálneho vzdelávania, vedy a výskumu i problematiky základných umeleckých škôl. Ministerstvo dopravy a výstavby SR (ďalej len „MDV SR“) má v gescii oblasť cestovného ruchu, ktorá okrem iného súvisí aj s poznaním, cielenou podporou a prezentáciou kultúrno-historického potenciálu príslušného územia či celej krajiny. Problematika hospodárenia (vrátane tradičných spôsobov), pestovanie plodín, lesné hospodárenie, spracovanie dreva, chov zvierat, poľovníctvo, rybolov, ako aj rozvoj vidieka je agendou Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR (ďalej len „MPRV SR“). Ministerstvo životného prostredia SR (ďalej len „MŽP SR“) je ústredným orgánom štátnej správy pre oblasť ochrany prírody a krajiny, pričom mnohé ochranné procesy a postupy uplatňované v súčasnosti majú svoj základ v postupoch príznačných pre tradičnú kultúru. Podpora malého a stredného podnikania, ktoré súvisí napr. s činnosťou remeselníkov a ľudových umeleckých výrob, je v gescii Ministerstva hospodárstva SR (ďalej len „MH SR“). Oblasť zahraničných vzťahov a jednotnú prezentáciu Slovenskej republiky v zahraničí (vrátane činnosti slovenských inštitútov) má v kompetencii Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR (ďalej len „MZaEZ SR“).

1.2 Existujú príslušné orgány pre ochranu špecifických prvkov nemotného kultúrneho dedičstva, či už boli alebo neboli zapísané v Reprezentatívnom zozname nemotného kultúrneho dedičstva ľudstva UNESCO?

V rámci SR funkciu kompetenčného centra vo vzťahu k implementácii Dohovoru a štátnej kultúrnej politiky v oblasti tradičnej ľudovej kultúry pre organizácie v zriaďovateľskej pôsobnosti MK SR, iné štátne organizácie, ako aj neštátne subjekty zaoberajúce sa tradičnou ľudovou kultúrou plní Centrum pre tradičnú ľudovú kultúru pri Slovenskom ľudovom umeleckom kolektíve (ďalej len „CTEK pri SLUK-u“) – organizácia v zriaďovateľskej

pôsobnosti MK SR. V rámci svojej činnosti zabezpečuje aj proces tvorby zoznamov budovaných v súlade s Dohovorom na národnej úrovni, konkrétne Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska a Zoznamu najlepších spôsobov ochrany nehmotného kultúrneho dedičstva na Slovensku. Tvorba zoznamov vrátane monitoringu jednotlivých prvkov zapísaných v zozname podlieha štatútu vydanému ministerkou kultúry SR. Posudzovanie nominácií, ako aj výber nominácií do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva UNESCO vyhodnocuje odborná komisia vymenovaná ministerkou kultúry na základe návrhu Rady na ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva – poradného orgánu ministerky kultúry. Finálne rozhodnutie o zápise je výhradne v kompetencii ministerky kultúry. Monitoring fenoménov po ich zápise sa realizuje na základe správy o stave prvkov zapísaných v zoznamoch vypracovávaných v pravidelnej periodicite predkladateľmi nominácií CTĽK pri SLUK-u. Správy sú následne postúpené členom odbornej komisie, ktorí k nim zaujímajú stanovisko a v prípade potreby formulujú relevantné odporúčania v záujme ich účelnejšej ochrany a rozvoja.

1.3 Široké a inkluzívne zapojenie sa do ochrany a riadenia nehmotného kultúrneho dedičstva, najmä príslušnými spoločnosťami, skupinami a jednotlivcami, je podporované prostredníctvom poradných orgánov alebo iných koordinačných mechanizmov.

Problematikou tradičnej ľudovej kultúry a nehmotného kultúrneho dedičstva sa od roku 2007 zaoberá špecializovaný poradný orgán ministerky kultúry SR – Rada na ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva so zastúpením odborníkov z radov vedeckých inštitúcií, vysokých škôl, kultúrnych inštitúcií zriaďovaných ústredným orgánom štátnej správy a orgánmi územnej samosprávy, zástupcami územnej samosprávy, mimovládnych organizácií, médií i expertov jednotlivcov. Téma vecne spadá aj do agendy Výboru pre kultúrne dedičstvo a Výboru pre kultúrno-osvetovú činnosť Rady vlády SR pre kultúru a kreatívny priemysel. V priamej väzbe na Dohovor je jeho implementácia pravidelne vyhodnocovaná aj v rámci činnosti Slovenskej komisie pre UNESCO – poradného orgánu vlády SR a Národnej rady SR vo všetkých záležitostiach týkajúcich sa UNESCO, ktorý je v gescii MZVEZ SR.³ Problematika v špecifických kontextoch je predmetom činnosti početných expertných, bilaterálnych, medzirezortných i medzinárodných pracovných skupín.

1.4 Podporujú sa inštitúcie, organizácie a/alebo iniciatívy na dokumentovanie nehmotného kultúrneho dedičstva a ich materiály sa využívajú na podporu nepretržitej praxe a prenosu nehmotného kultúrneho dedičstva.

V zriaďovateľskej pôsobnosti ústredných orgánov štátnej správy zabezpečujú dokumentáciu zameranú na rôzne aspekty nehmotného kultúrneho dedičstva viaceré organizácie, ktorých činnosť je financovaná prostredníctvom rozpočtových kapitol jednotlivých rezortov. Najviac organizácií s ohľadom na vecnú príslušnosť je v zriaďovateľskej pôsobnosti MK SR, ktoré ich financuje prostredníctvom kontraktov a prioritných projektov. Z rozpočtovej kapitoly

³ <http://www.unesco.sk/Statut-Slovenskej-komisie-pre-UNESCO>

rezortu kultúry je financovaná aj činnosť Rozhlasu a televízie Slovenska a Matice slovenskej. V uplynulom období sa MK SR významnou mierou podieľalo aj na spolufinancovaní projektov a ich udržateľnosti, ktoré boli súčasťou celorezortného národného digitalizačného projektu. Vďaka získaniu financií z Operačného programu Informatizácia spoločnosti – Prioritná os 2 – Rozvoj pamäťových a fondových inštitúcií a obnova ich národnej infraštruktúry sa podarilo v rezorte kultúry vytvoriť podmienky na realizáciu rozsiahlej digitalizácie širokej škály objektov, javov a prejavov dokumentujúcich kultúrne dedičstvo Slovenska v celej jeho šírke, vrátane nehmotného kultúrneho dedičstva.⁴ Výsledky digitalizácie s nadrezortným dosahom sú sprístupnené v rámci webových portálov www.slovakiana.sk a www.fondtlk.sk.

Od roku 2016 je systematické financovanie aktivít z oblasti nehmotného kultúrneho dedičstva a tradičnej ľudovej kultúry (pre širokú škálu subjektov a jednotlivcov) vrátane oblasti výskumu zabezpečované prostredníctvom verejnoprávnej inštitúcie Fond na podporu umenia (zákon č. 284/2014 Z. z. o Fonde na podporu umenia a o zmene a doplnení zákona č. 434/2010 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva kultúry Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov).⁵ Podpora projektov z oblasti kultúry národnostných menšín (vrátane tradičnej ľudovej kultúry) je v zmysle zákona č. 138/2017 Z. z. o Fonde na podporu kultúry národnostných menšín a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov od roku 2018 poskytovaná prostredníctvom verejnoprávnej inštitúcie Fond na podporu kultúry národnostných menšín.⁶ Dotačný systém MK SR v sledovanom období poskytoval dotácie na tri hlavné programy: Obnovme si svoj dom⁷, Kultúra znevýhodnených skupín a Kultúrne poukazy⁸. V roku 2020 boli v súlade s v tom čase platným znením zákona č. 434/2010 Z. z. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva kultúry Slovenskej republiky v znení zákona č. 79/2013 Z. z. (§ 6 ods. 1 písm. c) poskytované

⁴ Javy a prejavy tradičnej ľudovej kultúry a nehmotného kultúrneho dedičstva boli predmetom digitalizácie v rámci viacerých projektov, napr.:

- Múzeum SNP v Banskej Bystrici realizovalo projekt Digitálne múzeum. Okrem digitalizácie hmotných artefaktov bola súčasťou projektu aj dokumentácia tradičných tancov a tradičných pracovných postupov - strihov a stehov.
- Slovenský ľudový umelecký kolektív - Centrum pre tradičnú ľudovú kultúru uskutočnil v roku 2015 realizáciu špecializovaného dopytového národného projektu Digitálny fond tradičnej ľudovej kultúry.
- Národné osvetové centrum v druhej polovici roka 2015 realizovalo projekt Digitalizácia a multimediálne prezentačné produkty Národného osvetového centra, súčasťou ktorého bola digitalizácia filmových objektov (16 mm a 35 mm) a kultúrnych objektov (plagáty, bulletiny, fotografie a fotoalby) z archívu inštitúcie.

Okrem spomenutých projektov sú z hľadiska digitalizácie fondov poskytujúcich informácie z oblasti tradičnej ľudovej kultúry a nehmotného kultúrneho dedičstva významné aj výstupy ďalších národných projektov, napr.: Digitálna audiovizia (digitalizácia archívov Slovenského filmového ústavu a Rozhlasu a televízie Slovenska), projekt Dokumentačno-informačné centrum rómskej kultúry (realizovala Štátna vedecká knižnica v Prešove), Digitálna knižnica a dátový archív (realizovala Slovenská národná knižnica).

⁵ V nadväznosti na Európsky rok kultúrneho dedičstva 2018, ako aj vládou SR verejne deklarovaný záujem o posilnenie finančnej podpory s akcentom na podporu folklórneho hnutia, zlepšenie materiálového vybavenia folklórnych kolektívov, podporu remeselnej a ľudovej umeleckej výroby bola v roku 2018 iniciovaná a v priebehu roku 2019 realizovaná cieľená zvýšená finančná dotácia pre štátom nezriaďované subjekty prostredníctvom Fondu na podporu umenia v rámci podpornej aktivity Folklór duša Slovenska.

⁶ Pred zriadením fondu poskytoval dotácie na kultúru menšín Úrad vlády Slovenskej republiky.

⁷ V rámci neho sú podporované výskumné, publikačné, vzdelávacie aktivity súvisiace s obnovou pamiatkového fondu vrátane objektov tradičnej architektúry a stavebných remesiel.

⁸ V roku 2021 boli Kultúrne poukazy zrušené, v súčasnosti sa pripravuje transformácia daného dotačného titulu.

dotácie aj v rámci samostatného dotačného programu Podpora miestnej a regionálnej kultúry. MK SR ako Sprostredkovateľský orgán pre Prioritnú os 3: Mobilizácia kreatívneho potenciálu v regiónoch, vyhlásilo v roku 2017 výzvu na predkladanie žiadostí o nenávratný finančný príspevok v rámci Integrovaného regionálneho operačného programu (Špecifický cieľ: 3.1 - Stimulovanie podpory udržateľnej zamestnanosti a tvorby pracovných miest v kultúrnom a kreatívnom priemysle prostredníctvom vytvorenia priaznivého prostredia pre rozvoj kreatívneho talentu, netechnologických inovácií, ktorý zahŕňal aj oblasť remesiel).

Pri MŠVVŠ SR bola v roku 2005 zákonom č. 172/2005 Z. z. o organizácii štátnej podpory výskumu a vývoja a o doplnení zákona č. 575/2001 Z. z. o organizácii činnosti vlády a organizácii ústrednej štátnej správy v znení neskorších predpisov zriadená Agentúra na podporu výskumu a vývoja (ďalej len „APVV“). APVV je ako rezortná organizácia jedinou národnou grantovou agentúrou zriadenou na účel podpory výskumu a vývoja na Slovensku poskytovaním finančných prostriedkov zo štátneho rozpočtu na riešenie projektov.⁹

Vedecká grantová agentúra MŠVVŠ SR (ďalej len „VEGA“) a Slovenskej akadémie vied (ďalej „SAV“) je vnútorným grantovým systémom pre rezort školstva a SAV, ktorý zabezpečuje vzájomne koordinovaný postup pri výbere a hodnotení projektov základného výskumu riešených na pracoviskách vysokých škôl a vedeckých ústavoch SAV. Navrhujú ministri školstva, vedy, výskumu a športu SR a predsedovia SAV výšku dotácie, ktorá sa má poskytnúť na riešenie vybraných nových a pokračujúcich vedeckých projektov z inštitucionálnych finančných prostriedkov.¹⁰

Kultúrna a edukačná grantová agentúra MŠVVŠ SR (ďalej len „KEGA“) je vnútorným grantovým systémom zameraným na finančnú podporu projektov aplikovaného výskumu v oblasti školstva, pedagogiky a tvorivého a interpretačného umenia, iniciovaných riešiteľmi z verejných vysokých škôl alebo MŠVVŠ SR v stanovených tematických oblastiach z inštitucionálnych finančných prostriedkov verejných vysokých škôl.¹¹

⁹ Hlavným poslaním agentúry je: podporovať špičkový základný výskum, aplikovaný výskum a vývoj v jednotlivých skupinách odborov vedy a techniky vrátane interdisciplinárneho a multidisciplinárneho výskumu, ktoré uskutočňuje sektor vysokých škôl, štátny sektor výskumu a vývoja, podnikateľský a neziskový sektor výskumu a vývoja a fyzické osoby výskumu a vývoja v zmysle živnostenského zákona, naplňovať vybrané zámery a ciele v súlade s dlhodobým zámerom štátnej vednej a technickej politiky prostredníctvom programov agentúry schválených vládou na návrh ministra školstva, stimulovať účasť subjektov výskumu a vývoja v SR v medzinárodných a európskych programoch a iniciatívach, ako aj podpora dvojstrannej a mnohostrannej spolupráce v oblasti vedy a techniky. Viac informácií ako aj zoznam podporených projektov, pozri: <https://www.apvv.sk/>

¹⁰ Všetky finančne podporené projekty VEGA sú zverejnené na stránke MŠVVaŠ SR:

<https://www.minedu.sk/vysledky-hodnotenia-novych-projektov-a-financovanie-projektov-vega/>

¹¹ Všetky finančne podporené projekty KEGA sú zverejnené na stránke MŠVVaŠ SR:

<https://www.minedu.sk/vysledky-hodnotenia-novych-projektov-a-financovanie-projektov-kega/>

MDVSR prostredníctvom sekcie cestovného ruchu zabezpečuje tvorbu koncepčných strategických a legislatívnych dokumentov, participáciu pri vzniku medzirezortných materiálov či licitáciu pri implementácii medzinárodných dohovorov, dokumentov v oblasti cestovného ruchu. V zmysle zákona č. 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu v znení neskorších predpisov, ktorý je v jeho gestorskej pôsobnosti, zabezpečuje rozvoj cestovného ruchu na Slovensku. Prostredníctvom dotačného mechanizmu určeného na financovanie rozvojových aktivít je aj tvorba ponuky produktov a služieb v cestovnom ruchu vrátane prezentácie a šírenia prvkov nehmotného kultúrneho dedičstva. Vykonávanie tejto odbornej participatívnej činnosti je zabezpečované na lokálnej a regionálnej úrovni prostredníctvom organizácií cestovného ruchu. Na národnej úrovni plní marketingovú a prezentačnú úlohu (vrátane komunikácie významných fenoménov nehmotného kultúrneho dedičstva doma aj v zahraničí) novozriadená rozpočtová organizácia MDV SR - Slovakia Travel.

MZVEZ SR prostredníctvom siete zastupiteľských úradov (ďalej len „ZÚ“) a slovenských inštitútov (ďalej len „SI“) prezentuje a propaguje nehmotné kultúrne dedičstvo v zahraničí, ako aj materiály obsahujúce informácie, ktoré sú výstupmi výskumnej činnosti, a to počas organizovania rôznych kultúrnych, prezentačných a spoločenských aktivít v mieste svojho teritoriálneho pôsobenia aj prostredníctvom sociálnych sietí a webových stránok.

Výskumná činnosť, resp. prezentácia jej výsledkov je realizovaná aj subjektmi v zriaďovateľskej pôsobnosti MPRV SR. Múzeum vo Svätom Antone v zmysle svojej zriaďovacej listiny sprístupňuje zbierkové predmety, historické priestory, odborné poznatky, hmotné a duchovné kultúrne dedičstvo verejnosti formou expozícií, výstav, publikačnej činnosti, filmov, odborných podujatí, tvorivých dielní a iných kultúrno-výchovných aktivít. Múzeum má vo svojich expozíciách do určitej miery odprezentovaný prvok Sokoliarstvo, ktorý prezentuje aj v rámci svojich podujatí. Sokoliarstvo, ale aj prvok Fujara a jej hudba je prezentovaný aj pri významných diplomatických návštevách, prípadne pri spoločenskom programe pre širokú odbornú aj laickú verejnosť. Krátke prezentačné filmy natočené pri konaní podujatí (napr. celoslovenské poľovnícke slávnosti, detské dni sv. Huberta) dokumentujú aj prenos jednotlivých prvkov do praxe a medzigeneračný transfer. Filmy sa ďalej využívajú pri prezentácii múzea.

1.5 Kultúrne centrá, odborné centrá, výskumné inštitúcie, múzeá, archívy, knižnice atď. prispievajú k ochrane a riadeniu nehmotného kultúrneho dedičstva.

Ochranu a rozvoj nehmotného kultúrneho dedičstva, tradičnej ľudovej kultúry, ľudovej umeleckej výroby či scénického folklorizmu v rámci organizácií zriadených MK SR zabezpečuje najmä: Slovenský ľudový umelecký kolektív¹², Ústredie ľudovej umeleckej výroby¹³ a Národné osvetové centrum. Ďalej je to Umelecký súbor Lúčnica, Tanečné divadlo Ifjú Szivek, ako aj múzeá a knižnice: Slovenské národné múzeum (18 špecializovaných múzeí

¹² CTĽK pri SĽUKu – v pozícii koordinačného orgánu pre implementáciu Konceptie starostlivosti o tradičnú ľudovú kultúru (z r. 2007, 2015) a SĽUK ako umelecké teleso.

¹³ Oblasť starostlivosti o tradičné remeslá a ľudovú umeleckú výrobu.

vrátane 8 múzeí prezentujúcich kultúru českej, chorvátskej, maďarskej, nemeckej, rómskej, rusínskej, ukrajinskej a židovskej národnostnej menšiny, Múzeum bábkarských kultúr a hračiek, Historické múzeum, Hudobné múzeum a i.), Múzeum Slovenského národného povstania v Banskej Bystrici. Zdroje informácií, ktoré pojednávajú o predmetnej téme, sú súčasťou knižničných, resp. audiovizuálnych fondov v Slovenskej národnej knižnici, Univerzitnej knižnici v Bratislave, Štátnej vedeckej knižnici v Košiciach, Štátnej vedeckej knižnici v Banskej Bystrici, Štátnej vedeckej knižnici v Prešove, Slovenskej knižnici pre nevidiacich Mateja Hrebendu v Levoči¹⁴, ktoré pri svojej činnosti spolupracujú aj medzisektorovo. Podrobný odpočet činnosti organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti MK SR v súvislosti s touto problematikou je súčasťou Správy o plnení úloh vyplývajúcich z Koncepcie starostlivosti o tradičnú ľudovú kultúru do roku 2020 za obdobie od roku 2015 – 1. polrok 2017¹⁵ a Správy o plnení úloh vyplývajúcich z Koncepcie starostlivosti o tradičnú ľudovú kultúru do roku 2020 za obdobie 2. polovice roku 2017 – 2020¹⁶. Obe správy vypracované MK SR vzala vláda SR na vedomie.

V zriaďovateľskej pôsobnosti MŠVVŠ SR vykonáva činnosť Múzeum špeciálneho školstva v Levoči.¹⁷ Na informačné a dokumentačné zabezpečenie výchovy a vzdelávania a výchovno-vzdelávacích potrieb slúži sieť knižníc. Školské knižnice v SR utváraním knižničného fondu v súlade s profilom školy a školským vzdelávacím programom, poskytovaním základných a špeciálnych knižnično-informačných služieb, podporovaním celoživotného vzdelávania a sebazvdelávania najmä pedagogických zamestnancov, odborných zamestnancov a žiakov, organizovaním vzdelávacích a kultúrno-spoločenských podujatí skvalitňujú vzdelávanie v školách, rozvíjajú informačné schopnosti, zručnosti a návyky svojich používateľov a podporujú rozvíjanie čitateľskej gramotnosti žiakov. Školské knižnice poskytujú priestor pre efektívne využitie voľného času pre všetkých členov školskej komunity. Školské knižnice sú na miestnej úrovni súčasťou základných škôl alebo stredných škôl, na celoslovenskej úrovni sú súčasťou knižničného systému Slovenskej republiky.¹⁸

¹⁴ Zabezpečuje napr. prepis kníh do Braillovoho písma.

¹⁵ Celý dokument je dostupný tu: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/22201/1>

¹⁶ Celý dokument je dostupný tu: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/25873/1>

¹⁷ špecializované múzeum s celoslovenskou pôsobnosťou v oblasti špeciálneho školstva a špeciálnej pedagogiky. Zhromažďuje, ochraňuje, odborne zhodnocuje, spravuje a sprístupňuje hmotné, ale aj nehmotné kultúrne dedičstvo. Poslaním tohto múzea je zachovanie živej i neživej kultúry viažucej sa na oblasť výchovy a vzdelávania či pracovného uplatnenia osôb so zdravotným postihnutím, ich integráciu, socializáciu a inklúziu vo všetkých oblastiach spoločenského života. Úlohou múzea je tiež prezentácia umeleckej tvorby osôb so zdravotným postihnutím – nevidiacich, nepočujúcich, mentálne či telesne postihnutých, ale aj umelcov s autizmom.

¹⁸ Postavenie a úlohy školských knižníc, ich zriaďovanie, poskytovanie knižnično-informačných služieb používateľom upravuje zákon č. 126/2015 Z. z. o knižniciach a o zmene a doplnení zákona č. 206/2009 Z. z. o múzeách a o galériách a o ochrane predmetov kultúrnej hodnoty a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov v znení zákona č. 38/2014 Z. z. Evidenciu knižničných dokumentov upravuje vyhláška Ministerstva kultúry Slovenskej republiky č. 201/2016 Z. z., ktorou sa ustanovujú podrobnosti o spôsobe vedenia odbornej evidencie knižničných dokumentov a o revízii a vyradovaní knižničného fondu v knižniciach.

Podľa celkového súhrnu štatistického zisťovania bolo k 31. 12. 2020 evidovaných 1 536 školských knižníc, ktoré boli zriadené v súlade s platným právnym stavom a zároveň boli ako organizačné útvary súčasťou 1 536 základných škôl a stredných škôl. Uvedené školské knižnice sú evidované v Zozname knižníc Slovenskej republiky, ktorý vedie Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky, a v Adresári školských knižníc v Slovenskej republike, ktorý vedie Slovenská pedagogická knižnica.

Pri ochrane a rozvoji nehmotného kultúrneho dedičstva, ako aj rozvoji ľudského kapitálu zohráva významnú úlohu akademický sektor (vysoké školy, univerzity) a Slovenská akadémia vied (ďalej len „SAV“).¹⁹

V zriaďovateľskej pôsobnosti MPRV SR vykonáva svoju činnosť Lesnícke a drevárske múzeum vo Zvolene – ako súčasť štátneho podniku LESY SR, prostredníctvom ktorého je i financované. V rámci svojho rozpočtu každoročne dokumentuje, označuje a vyhlasuje od r. 2007 významné lesnícke miesta na území celého Slovenska.²⁰ V ich rámci aj tie, ktoré napĺňajú kritériá nehmotného kultúrneho dedičstva napr. v kontexte znalostí o prírode. Múzeum spolupracuje s inštitúciami a jednotlivcami z externého prostredia. Dokumentačné materiály, ktoré sú výstupmi výskumov, sa využívajú v podobe informačných tabúl osadených v konkrétnych lokalitách. Mnohé z nich upozorňujú aj na úspešné a unikátne lesnícke technológie obnovy zničených alebo zaniknutých lesných porastov.

Štátny podnik Národný žrebčín Topolčianky je národným centrom chovu a šľachtienia koní na Slovensku. Okrem vedenia plemennej knihy lipicana je poverený aj vedením plemenných kníh plemena Hucul, Shagya-araba a arabský plnokrvník. Je jedinou inštitúciou oprávnenou vystavovať osvedčenia o pôvode uvedených plemien koní na Slovensku. Je aktívnym členom všetkých európskych a svetových organizácií, ktoré pri daných plemenách združujú najvýznamnejšie národné autority chovateľských a šľachtiteľských centier a zväzov. Kultúrny fenomén Chov koní plemena lipican je zapísaný v Reprezentatívnom zozname nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska. Predkladateľom na národnej úrovni bol práve štátny podnik Národný žrebčín Topolčianky. V roku 2020 SR spolu s ďalšími 7 krajinami predložilo nadnárodnú nomináciu s názvom Tradícia chovu koní plemena lipican do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva UNESCO. Prípravu nominácie gestorovala Slovinská republika a za Slovenskú republiku sa na nej podieľalo CTĽK pri SEUK-u, MK SR a zástupcovia štátneho podniku Národný žrebčín Topolčianky. Schvaľovací proces by mal byť ukončený v roku 2022. V súvislosti s prvkom a jeho popularizáciou inštitúcia vydáva dokumentačné materiály, rôzne informačné tlačoviny, knižné publikácie, suveníry, ktoré sú dostupné pre návštevníkov pri rôznych príležitostiach. Vytvorila tiež niekoľko videozáznamov, filmov a prezentácií dokumentujúcich spôsob chovu koní plemena lipican, ktoré sú premietané odbornej i laickej verejnosti. Neustále dopĺňa artefakty hipologickej expozície. Prenos prvku je zabezpečený aj digitálnou formou, a to prostredníctvom internetovej stránky a sociálnych sietí, a tiež prostredníctvom rozhlasových alebo televíznych reportáží. Vysoko odborným dokumentačným materiálom sú plemenné knihy, albumy, agenda chovu, karty žriebät, knihy žriebät, matriky, základné listy plemenných kobýl a pod.

¹⁹ V súvislosti s problematikou nehmotného kultúrneho dedičstva prebieha intenzívna medzirezortná spolupráca MK SR a organizácií v jeho zriaďovateľskej pôsobnosti najmä s Ústavom etnológie SAV (zamestnanci sú ako experti členmi poradných orgánov MK SR, spolupráca s CTĽK pri SEUKu, Ústredím ľudovej umeleckej výroby a i.). Ústav hudobnej vedy disponuje bohatým fondom z etnomuzikologických a etnochoreologických výskumov, ktoré je potrebné v záujme ochrany ako aj zachovania a sprístupnenia ich výpovednej a informačnej hodnoty čo najskôr digitalizovať.

²⁰ V súčasnosti je označených 55 významných lesníckych miest.

Múzeum v Svätom Antone sa s ohľadom na agendu nehmotného kultúrneho dedičstva zameriava predovšetkým na Sokoliarstvo, ktoré je taktiež zapísané v Reprezentatívnom zozname nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska. V roku 2020 SR prvok Sokoliarstvo – živé dedičstvo nominovala na zápis – doplnenie k medzinárodnej nominácii (spolu 24 krajín) v Reprezentatívnom zozname nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva UNESCO. O zápise bude rozhodnuté v decembri 2021. Prezentácia sokoliarstva je súčasťou viacerých podujatí v priebehu roka, najmä pri celoslovenských poľovníckych slávnostiach Dňoch Svätého Huberta, Detských dňoch Svätého Huberta, v rámci učebných osnov nového vyučovacieho predmetu Ochrana prírody a poľovníctvo, ktoré sa vyučuje aj v priestoroch múzea v spojení s ZŠ s MŠ F. Coburga vo Svätom Antone. Múzeum má v rámci poľovníckej expozície vyčlenenú časť venovanú sokoliarstvu. Z iných prvkov využíva propagáciu fenoménu – fujary, ktorý býva súčasťou podujatia príležitostne organizovaného Občianským združením OZ Odkaz Coburgovcov „História v službách budúcnosti“.

Špecializovaným múzeom s celoštátnou pôsobnosťou zameraným na dokumentáciu a spracovávanie agrárnych dejín Slovenska je Slovenské poľnohospodárske múzeum (ďalej len „SPN“) začlenené pod agrokomplex NÁRODNÉ VÝSTAVISKO, š.p. v gescii MPRV SR. Múzeum sa podieľalo a podieľa na propagácii a šírení nehmotného kultúrneho dedičstva najmä prostredníctvom svojich expozícií. Jedna z nich bola venovaná tzv. spracovateľstvu. Návštevníkom približovala široké spektrum remesiel rozšírených na území dnešného Slovenska od vinohradníctva, cez kolárstvo, kováčstvo až po tkáčstvo či garbiarstvo. Nakoľko však budova, kde bola expozícia inštalovaná je v nevyhovujúcom stave (zateká strecha) a nenašli sa prostriedky na jej opravu, musela byť expozícia zrušená.

Presah remesiel z minulosti do súčasnosti je možné vidieť v objektoch skanzenu. V jednotlivých budovách je priblížené napríklad spracovanie vosku vo voštinárskom záboji, lisovanie oleja v olejárni, mletie obilia v dvoch objektoch mlynov, čistenie obilia v čističke osív či destilácia alkoholu v páleníci. V minulosti boli všetky technológie plne funkčné a počas veľkých výstav boli dokonca realizované ukážky činnosti týchto mechanizmov. Dnes, je však väčšina technického vybavenia v zlom stave a vzhľadom na nedostatok financií a poddimenzovaný personálny stav sa živé ukážky v múzeu nevykonávajú.

V priebehu rokov 2015 – 2021 sa v priestoroch múzea konalo niekoľko výstav s presahom do nehmotného kultúrneho dedičstva – napr. výstava umenia drotárskych majstrov, výstava poľnohospodárskych mechanizmov a výstava betlehemov. Múzeum každoročne pripravuje pre návštevníkov programové kalendárium akcií, ktoré sú spojené s kalendárnymi a výročnými zvykmi, tradíciami, odbornými podujatiami prebiehajúcimi vo výstavnom areáli Agrokomplex a krátkodobé výstavy komoditne spájané s poľnohospodárskou tematikou. V rokoch 2015 – 2019 organizovalo múzeum vianočné podujatia s ukázkami výroby oblátok a zdobenia medovníkov. V predcovidovom období boli súčasťou sprievodného programu výstavy Agrokomplex ukážky tradičnej žatvy spojenej s mlátením obilia cepmi, ale aj mechanickou mláťačkou poháňanou parným strojom. Súčasťou tohto podujatia bývali aj ukážky orania rôznymi typmi traktorov. V auguste 2021 sa v priestoroch múzea konalo podujatie Tradície slovenského vidieka, ktoré o. i. približovalo

širokej verejnosti tradičné remeslá na Slovensku. Návštevníci mohli vidieť pri práci kováča, výrobu syrových nití, včelára pri výrobe sviečok či zdobenie medovníkov. Zároveň prebiehala aj súťaž v tradičnom kosení kosou. Tento rok začali v múzeu realizovať prípravné práce pre vytvorenie sadu tradičných slovenských odrôd ovocných stromov.

MPRV SR uvádza aj ďalšie príklady súvisiace s nehmotným kultúrnym dedičstvom v nadväznosti na znalosti v oblasti starostlivosti o zvieratá, napr.: chov norika muránskeho v štátnom podniku LESY SR na Muránskej planine, živá tradícia používania volských záprahov na dopravu dreva v Sihle, chov rýb v š. p. LESY SR, Smolenice – živé tradície páľffyovských rybníkov, záchranný chov zubrov v štátnom podniku LESY SR, Topoľčianky.

Nad rámec podkladov poskytnutých od MPRV SR sme identifikovali aj nasledovné s témou súvisiace aktivity v gescii rezortu, napr.:

Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku – družstvo a obec Východná pod záštitou Štátnej veterinárnej a potravinovej správy SR a s podporou MPRV SR pravidelne organizujú podujatie Ovenálie, ktorého súčasťou je aj súťaž v kvalite ovčích a kozích syrov a súťaž o titul Majstra syrára.

Národná sieť rozvoja vidieka SR usporiadala v roku 2020 desiaty ročník súťaže o najkrajšiu fotografiu z územia miestnej akčnej skupiny (ďalej len „MAS“). Ústrednou myšlienkou súťaže bolo ponúknuť MAS možnosť prezentovať v obrazovej podobe svoj región, jeho prírodné bohatstvo, krásy, zaujímavosti a život ľudí v území, ich spoločenskú činnosť, ľudové zvyky a obyčaje nevynímajúc. Do súťaže sa zapojilo a týmto spôsobom spropagovalo a zviditeľnilo život a dianie v regióne 27 MAS z celého Slovenska s 167 originálnymi fotografiami, ktoré boli zaradené do siedmych kategórií: Naša príroda, Naši ľudia, Naše tradície, Naša budúcnosť, Naše naj, Život v našej MAS a Naše kroje.

Snahou Agentúry pre rozvoj vidieka (ďalej len „ARVI“) je informovať širokú verejnosť o príkladoch dobrej praxe a o tom, že na Slovensku máme kvalitné potraviny či zaujímavé agroturistické zariadenia, za ktorými stoja ľudia hodní podpory a uznania. Zástupcovia ARVI spracovali brožúru s názvom „Regionálny rozvoj prostredníctvom regionálneho značenia produktov a služieb“. Cieľom tejto publikácie bolo priblížiť spôsob fungovania regionálnych značiek kvality a predstaviť konkrétne príklady regionálnych značiek – certifikované regionálne produkty – fungujúcich na Slovensku, ktorých je v súčasnosti 12, a zároveň môžu byť inšpiráciou pre ďalšie regióny. Každý región je svojím spôsobom výnimočný, jedinečný a nezameniteľný. Má svoje jedinečné, typické a neopakovateľné charakteristické prvky v podobe prírodného bohatstva, histórie a kultúrnych tradícií a zvykov miestnych obyvateľov, folklóru či poľnohospodárskych a potravinárskych výrobkov a procesu ich výroby. Región by mal byť pre návštevníkov dobre identifikovateľný a zapamätateľný, o čo by sa mal zaslúžiť najmä marketing na úrovni celého regiónu. Práve regionálne značenie produktov a služieb vo forme značiek je nástroj, prostredníctvom ktorého je možné rozpoznať originalitu daného vidieckeho regiónu. Tým, že je región prezentovaný značkou dochádza k posilneniu regionálneho rozvoja daného vidieckeho územia a zvýšeniu

povedomia o identite regiónu. Brožúra priniesla taktiež informácie o činnosti a pôsobnosti ARVI.

Inštitút vzdelávania veterinárnych lekárov (ďalej len „IVVL“) vydáva edíciu *Historia medicinae veterinariae*, ktorá v roku 2021 vstúpila do svojej bohatej 22 ročnej existencie. V roku 2020 vyšla napr. publikácia *Veľký včelár malý* - *človek s "veľkým srdcom"* z pera RNDr. Štefana Mártona. Leitmotívom knihy je život a práca včelára z južného Slovenska, z oblasti, kde autor pracoval a žije. Kniha je pravdivou ukážkou toho, čo sa dialo voľakedy a deje sa i dnes v oblasti poľnohospodárstva, podnikania, včelárstva a pod. Opisované sú včely, práca okolo nich, ale aj osud človeka s nimi spätý. Opakovane je poukazované na význam včiel v živote človeka, prírody, hospodárstva, jednoducho v celom životnom prostredí. V priestoroch IVVL je zriadený kabinet histórie veterinárnej medicíny – v tejto špecifickej profesijnej expozícii sú zhromaždené početné trojrozmerné exponáty využívané v minulosti pri poskytovaní terapeutickú a preventívnej činnosti. Zaistil sa bohatý obrazový materiál, ktorý bol rozčlenený do tematických časových, odborných a osobnostných celkov, ktoré sú naaranžované v prehľadných sklenených vitrínach. Expozícia je jedinečným zariadením v rámci veterinárnych organizácií na Slovensku. Poskytuje ucelený pohľad na vývoj veterinárnej medicíny v širokých historických a sociálno-ekonomických súvislostiach, prezentuje históriu veterinárnej medicíny od jej dávnych období až po súčasnosť. Na bohatej panelovej expozícii sú sústredené obrazové materiály z histórie veterinárnej medicíny u nás, ale aj vo svete.

Národné lesnícke centrum (ďalej len „NLC“) realizovalo v roku 2020 projekt Lesná pedagogika a výchova k trvalo udržateľnému rozvoju v predprimárnej a primárnej edukácii a prevádzkovalo portál <http://www.lesnapedagogika.sk/portal/>.²¹

Národné poľnohospodárske a potravinárske centrum (ďalej len „NPPC“) v rámci svojej hlavnej činnosti koordinuje Národné programy zachovania genofondu pôvodných a ohrozených druhov rastlín a plemien hospodárskych zvierat vrátane tvorby národných databáň. V rokoch 2016 – 2020 bolo NPPC riešiteľom projektu Genetika a epigenetika produkcie ovčieho mlieka na Slovensku (APVV-15-0072). V rokoch 2018 – 2021 NPPC rieši projekt Ochrana ohrozených slovenských plemien hospodárskych zvierat v podmienkach ex situ (APVV-16-0321). Významná bola spolupráca s MPRV SR pri koordinovaní Národných programov zachovania genofondu pôvodných a ohrozených plemien hospodárskych zvierat vrátane tvorby národných databáň a prípravy nového zákona pre ochranu živočíšnych genetických zdrojov. NPPC-VÚŽV Nitra sa podieľal na činnosti pracovnej podskupiny pre trvalo udržateľné využívanie poľnohospodárskej pôdy pri MPRV SR a Národného

²¹ V roku 2020 NLC riešilo aj projekty, ktoré svojim spôsobom taktiež súvisia s udržateľným rozvojom nehmotného kultúrneho dedičstva: Common heritage, joint future - Trees without borders (TreeJoy), Agroforestry Systems: The Opportunity for European Landscape and Agriculture (AGFOSY), EU Network of Regions on Sustainable Wood Mobilisation Ready For Digitalisation, Obnova a manažment dunajských lužných biotopov (LIFE Dunajské luhy), DYNAMIC LIFE LINES DANUBE, World heritage BEECH Forests: emPOWERing and catalyzing an ecosystem-based Sustainable Development (BEECH POWER).

vedeckého výboru pri Národnej komisii pre bezpečnosť potravín a krmív a vedeckého výboru EFSA „Zdravotný stav a ochrana dobrých životných podmienok zvierat“, ako aj na činnosti pracovnej skupiny pre os II nariadenia EAFRD pri MPRV SR a tiež pri zabezpečovaní podkladov v rámci implementácie smernice Rady 91/676/EHS o ochrane vôd pred znečistením dusičnanmi z poľnohospodárskych zdrojov (tzv. Nitrátová smernica). Tiež spolupráca v oblasti včelárstva a včelích produktov, posudzovania rizík pre včely a necieľové článkonožce.

V rámci MZVEZ SR pôsobí v súčasnosti 9 Slovenských inštitútov (ďalej len „SI“), ktoré tvoria inštitucionálny základ prezentácie slovenského umenia a kultúry v zahraničí vrátane prezentácie nehmotného kultúrneho dedičstva. Ich činnosť všeobecne napomáha pozitívnemu vnímaniu Slovenska a dosahovaniu zahraničnopolitických cieľov v oblasti kultúrnej dimenzie. Slovenské inštitúty pôsobia v 9 hlavných mestách: Berlín, Budapešť, Jeruzalem, Moskva, Paríž, Praha, Rím, Varšava a Viedeň.

Ukazovateľ: 2. Programová podpora na posilnenie ľudských kapacít zameraných na ochranu

2.1 Inštitúcie terciárneho vzdelávania ponúkajú študijné programy a tituly v oblasti ochrany a riadenia nehmotného kultúrneho dedičstva na inkluzívnej báze.

Múzeum špeciálneho školstva v Levoči v súčasnosti poskytuje zážitkové vzdelávanie, inkluzívnu edukáciu v múzeu, 5 múzejných programov určených rôznym vekovým kategóriám. Jednou z nich sú externí študenti pomaturitného inkluzívneho vzdelávania v odboroch praktická sestra, maser, sanitár (aj nevidiaci a slabozrakí študenti). Edukatívne programy reflektujú využitie odborných informácií s prepojením na históriu a súčasnosť vzdelávania žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Z hľadiska vysokých škôl MŠVVaŠ SR momentálne nemá presné informácie o obsahu poskytovaného vzdelávania v rámci študijných programov, preto nie je možné presne identifikovať rozsah výučby v oblasti nehmotného kultúrneho dedičstva.²² Z pohľadu vysokoškolského vzdelávania vysoké školy uskutočňujú 20 študijných programov vo všetkých troch stupňoch štúdia v rámci študijných odborov historické vedy a mediálne alebo komunikačné štúdiá zameraných na kultúrne dedičstvo na štyroch vysokých školách. Problematika s ohľadom na špecifické oblasti nehmotného kultúrneho dedičstva, najmä interpretačné umenie, je zároveň súčasťou študijných odborov na školách umeleckého zamerania.

Inkluzívnosť vzdelávania je zabezpečená systémovými opatreniami ako je poskytovanie študentských pôžičiek, sociálnych štipendií, podpornými centrami pre študentov so špecifickými potrebami a pod. ustanovenia zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov bránia diskriminácií a zabezpečujú rovnosť na pôde vysokých škôl.

²² Informácie o konkrétnych študijných odboroch v rámci príslušných vysokých škôl sú zverejnené na portáli: <https://www.portalvs.sk/>

2.2 Vládne inštitúcie, strediská a ďalšie orgány poskytujú školenie v oblasti zabezpečenia a riadenia nehmotného kultúrneho dedičstva na inkluzívnej báze.

Metodicko-pedagogické centrum (ďalej len „MPC“) je rozpočtová organizácia MŠVVŠ SR, ktorá prostredníctvom troch detašovaných pracovísk zabezpečuje vzdelávanie v programoch a moduloch programov vzdelávania a realizuje atestácie pre pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov regionálneho školstva. V súlade s potrebami regionálneho školstva realizuje vzdelávacie podujatia a poskytuje poradenstvo a odbornú-metodickú podporu. MPC realizovalo vzdelávacie podujatia pre pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov škôl a školských zariadení, v rámci ktorých sa prierezovo vyskytovala téma týkajúca sa nehmotného kultúrneho dedičstva. Išlo o odborné semináre, workshopy a metodické dni zamerané na hodnotové a kultúrne aspekty vo výchove a vzdelávaní detí a žiakov.²³

3. Miera, do akej je školenie realizované alebo adresované komunitám, skupinám a jednotlivcom, ako aj tým, ktorí pracujú v oblasti kultúry a dedičstva.

3.1 Školiace programy vrátane tých, ktoré sú realizované komunitami samotnými, umožňujú budovanie kapacít pre nehmotné kultúrne dedičstvo so zameraním na komunity, skupiny a jednotlivcov na inkluzívnom princípe.

3.2 Školiace programy umožňujú budovanie kapacít pre nehmotné kultúrne dedičstvo so zameraním na tých, ktorí pracujú v oblasti kultúry a kultúrneho dedičstva, na inkluzívnom princípe.

V zmysle zákona č. 568/2009 Z. z. o celoživotnom vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov si o akreditáciu vzdelávacích programov môžu požiadať vzdelávacie inštitúcie ďalšieho vzdelávania, ktoré splnia podmienky stanovené v aktuálnej legislatíve.

Výhodou vzdelávacích programov ďalšieho vzdelávania je fakt, že môže byť ušité na mieru kontextom konkrétneho regionálneho trhu práce za predpokladu, že spĺňa obsahové podmienky stanovené pre danú kvalifikáciu. Na základe uvedeného môžu byť programy vytvorené priamo lokálnou komunitou. Vzdelávacie programy posudzujú externí posudzovatelia z príslušného cechu alebo komory, ktoré je gestorom konkrétnej kvalifikácie. V kontexte nehmotného kultúrneho dedičstva to znamená, že organizácie poskytujúce vzdelávanie v tejto oblasti sú pripravované inkluzívne.

²³ Vzdelávacích podujatí sa v roku 2020 a v 1. polroku 2021 zúčastnilo celkovo 2 702 pedagogických a odborných zamestnancov.

Pod gesciu MŽP SR spadajú biosférické rezervácie²⁴, ktoré sa v rámci plnenia svojej agendy venujú vzdelávaniu detí a dospelých v školskom aj mimoškolskom procese aj v oblasti kultúrnych hodnôt. Sú propagované v kontexte ochrany prírody a aktivít človeka v krajine. Vzťah a propagácia nehmotného kultúrneho dedičstva je cez agendu biosférických rezervácií zabezpečovaná prostredníctvom organizačných jednotiek Štátnej ochrany prírody SR (Správa CHKO Poľana, Správa NP Slovenský kras, Správa NP Poloniny, Správa NP TANAP) a to vo výučbovom procese a neformálnom vzdelávaní. Správy disponujú jedným pracovníkom pre environmentálnu výchovu. Správa CHKO Poľana je posilnená o administratívneho pracovníka, ktorý spoločne s environmentálnym pracovníkom zdôrazňuje historický kontext človeka v území spojený so zachovávaním tradícií a nehmotného kultúrneho dedičstva. Správy NP a CHKO realizujú Deň otvorených dverí biosférických rezervácií. Správa CHKO Poľana dáva v rámci tohto podujatia priestor pre prezentáciu tradičných hudobných nástrojov (fujara, gajdy, spev, tanec) ako aj prezentáciu tradičných ľudových remesiel, medzi ktoré patrí napr. vyrezávanie podpolianskych drevených krížov. Podujatie určené pre laickú aj odbornú verejnosť zabezpečuje v istom rozsahu zapojenie a vzdelávanie samotných účastníkov podujatia aj do schémy nehmotného kultúrneho dedičstva prostredníctvom praktických ukážok. Deň otvorených dverí okrem popularizácie nehmotného kultúrneho dedičstva združuje subjekty v regióne, ktoré sú špecializované na zachovávanie kultúrnych zvykov. Sú to občianske združenia, folklórne súbory aj samostatní interpreti (fujara, heligónka), územné samosprávy obcí a miest v regióne, múzeá, regionálni výrobcovia (kroje, hudobné nástroje, tradičné odevy) a pod..

Inkluzívnosť aktivít propagujúcich aj nehmotné kultúrne dedičstvo je zabezpečená prostredníctvom participatívneho manažmentu územia cez Koordinačnú radu Biosférickej rezervácie Poľana, kde je Správa CHKO Poľana jej členom. Koordinačná rada je platformou, ktorá združuje subjekty pôsobiace v biosférickej rezervácii. Zároveň je médiom šírenia pravdivých a overených informácií a priestorom pre spoločnú komunikáciu a diskusiu v témach ochrany prírody, zachovávaní kultúry a rozvoja. Do aktivít sa intenzívne zapájajú aj miestne komunity.

Tématická oblasť: Prenos informácií, vedomostí, kompetencií a vzdelávanie**Ukazovateľ:**

Ukazovateľ: 4. Rozsah, v akom formálne a neformálne vzdelávanie posilňuje šírenie nehmotného kultúrneho dedičstva a rešpektovanie nehmotného kultúrneho dedičstva

4.1 Praktizujúci umelci a nositelia sú inkluzívne zapojení do tvorby návrhu a vývoja programov vzdelávania a/alebo do aktívnej prezentácie a šírenia ich dedičstva.

4.2 Spôsoby a metódy šírenia nehmotného kultúrneho dedičstva, ktoré spoločenstvá, skupiny a jednotlivci uznávajú, sú osvojované a/alebo posilňované a zahrňované do vzdelávacích programov, tak formálnych, ako aj neformálnych.

4.3 Vzdelávacie programy a/alebo mimoškolské aktivity týkajúce sa nehmotného kultúrneho dedičstva a posilňovania jeho šírenia, realizované spoločenstvami, skupinami, mimovládnyimi organizáciami alebo inštitúciami pre kultúrne dedičstvo, sú dostupné a podporované.

²⁴ Biosférická rezervácia je veľkoplošné chránené územie uskutočnené v rámci medzinárodného programu UNESCO Človek a biosféra. Tieto územia predstavujú reprezentatívne ukážky kultúrnych i prírodných krajín, v ktorých zároveň hrá dôležitú úlohu človek a jeho aktivity.

4.4 Vzdelávacie programy pre učiteľov a programy školení pre poskytovateľov neformálneho vzdelávania zahŕňujú prístupy k začleneniu nehmotného kultúrneho dedičstva a jeho ochrany do vzdelávania.

Múzeum špeciálneho školstva v Levoči ponúka vzdelávacie, zážitkové programy týkajúce sa šírenia nehmotného kultúrneho dedičstva v oblasti vzdelávania žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami. Prostredníctvom zážitkových edukatívnych aktivít otvárajú dvere do sveta zdravotne postihnutých, predstavujú im historické, vzácne učebné a kompenzačné pomôcky, vytvárajú priestor na dialóg a diskusiu o zdravotných znevýhodneniach, o špecifikách vzdelávania týchto osôb, existujúcich možnostiach, inklúzii a stieraní bariér. Múzeum realizuje nepravidelné workshopy pre špeciálnych pedagógov z celého Slovenska so zameraním na problematiku autizmu, vzdelávania osôb s autizmom, existujúcimi formami terapií a následného spoločenského uplatnenie či socializácie.

Workshopy: Autizmus a my, Autizmus a muzikoterapia a. i.

V školských rokoch 2019/2020 a 2020/2021 vyhlásila Slovenská pedagogická knižnica (ďalej len „SPK“) projektový cyklus „Mladí používatelia – nové médiá“, určený žiakom všetkých typov vyššieho sekundárneho vzdelávania. Jeho primárnym cieľom je rozvoj kompetencií informačnej, mediálnej, digitálnej a audiovizuálnej gramotnosti žiakov stredných škôl prostredníctvom tvorby krátkeho audiovizuálneho dokumentu na určenú tému. Jednotlivé pilotné ročníky s podtitulmi „Rodný môj kraj“ a „Poznaj svoj kraj“ boli zamerané na prezentáciu prírodných zaujímavostí, hmotného i nehmotného kultúrneho dedičstva. Mnohé práce tak prezentovali okrem hmotnej kultúry aj zaujímavé ľudové zvyky, tradície rôznych regiónov Slovenska, ich históriu, kultúrne podujatia, festivaly a autentické piesne, čím žiaci jednak lepšie spoznávajú bohatstvo kultúrneho dedičstva svojho regiónu a zároveň ho aj propagujú. Tie najlepšie žiacke práce SPK ohodnotila finančnými prostriedkami určenými školám na nákup kníh podľa vlastného výberu a zverejnila na svojom webovom sídle.

Štátny pedagogický ústav (ďalej len „ŠPÚ“) je gestorom viacerých súťaží podporujúcich šírenie nehmotného kultúrneho dedičstva, napr.:

- Amari romaňi čhib – Naša rómčina je súťaž v prednese poézie a prózy v rómskom jazyku pre žiakov ZŠ a SŠ. Organizátorom súťaže je Súkromná pedagogická a sociálna akadémia, Požiarnická č. 1, Košice. Vyhlasovateľ súťaže je Kultúrne združenie občanov rómskej národnosti Košického kraja n. o.

- Poznaj slovenskú reč – súťaž je jednou z foriem dobrovoľnej záujmovej činnosti žiakov; súťaž nadväzuje na vzdelávanie v ZŠ a SŠ s vyučovacím jazykom maďarským, ktorej obsahová náplň pre jednotlivé kategórie súťaže vyplýva z cieľov súťaže a z platných pedagogických dokumentov pre vyučovací predmet slovenský jazyk a slovenská literatúra. Špecifickým cieľom súťaže je pestovať a posilniť kladný vzťah žiakov k slovenskej kultúre, k histórii slovenského národa, k učeniu sa štátneho jazyka, pestovať a posilniť toleranciu k slovenskému národu, upozorniť žiakov na odlišnosti a rovnosti v jazyku, rozvíjať ich kultivovaný prejav ako prostriedok presadenia samého seba a nadobudnúť sebavedomie pri vystupovaní na verejnosti, rozvíjať ich komunikačné schopnosti a návyky, aby žiaci získali

kvalitnú jazykovú kompetenciu, t. j. schopnosť primerane reagovať v rozličných jazykových situáciách.

- Pekná maďarská reč – Szép Magyar Beszéd je zameraná na rozvoj žiakej tvorivosti tvorbou textov a na efektívne zvládnutie práce s rôznymi textami. Jej poslaním je rozvíjať tvorivé odborné-teoretické vedomosti a schopnosti žiakov a zároveň docieľať, aby si žiaci vybudovali kladný vzťah k materinskému jazyku. Súťaž je celoštátneho charakteru pre školy s vyučovacím jazykom maďarským a svojím obsahovým zameraním nadväzuje na obsah vyučovacieho predmetu maďarský jazyk a literatúra v základných a stredných školách s vyučovacím jazykom maďarským v zmysle Štátneho vzdelávacieho programu.

- „Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko“ je literárno-výtvarná súťaž určená žiakom základných a stredných škôl v SR aj v zahraničí. Jej základným cieľom je, okrem iného, vyvolať systematický záujem žiakov o slovenčinu, o významné udalosti zo života Slovákov a kultúrne tradície.

Doplňkovým učebným materiálom pre pedagogických zamestnancov v kontexte nehmotného kultúrneho dedičstva národnostných menšín je odborná publikácia Národnostné menšiny – zoznámme sa. Zámerom publikácie je stručne predostrieť zdokumentované dejinné súvislosti života národnostných menšín na Slovensku. Sú v nej prezentované najpodstatnejšie historické udalosti súvisiace s národnostnými menšinami, približuje súčasnosť prostredníctvom významných osobností, ako aj zvyky a tradície, ktoré sú pre danú národnostnú menšinu charakteristické.²⁵

Vo vzdelávacích programoch základných umeleckých škôl sa umelecké vzdelávanie zameriava na rozvíjanie interpretačného umenia, ako súčasť nehmotného kultúrneho dedičstva. V rámci tanečného odboru sa vyučuje ľudový tanec, v hudobnom odbore hra na ľudové nástroje a hra v ľudovom orchestri. Napríklad, absolventi predmetu ľudová hudba, hra v ľudovom orchestri: majú prehľad o zvykoch a tradíciách rôznych regionálnych oblastí na Slovensku, o ľudových nástrojoch využívaných v rôznych regiónoch a podľa možností ich využívajú v hre na hudobných nástrojoch; propagujú folklór svojho regiónu; aktívne sa ako interpreti, alebo ako percipienti hudby zúčastňujú na verejných vystúpeniach, folklórnych festivalov a prehliadok, interpretujú repertoár ľudových tradícií.

Ukazovateľ: 5. Miera, do akej je nehmotné kultúrne dedičstvo a jeho ochrana začlenená do základného a stredoškolského vzdelávania, zahrnutá do obsahu príslušných odborov a využívaná na posilňovanie vyučovania a učenia sa o a prostredníctvom nehmotného kultúrneho dedičstva a tiež na rešpektovanie vlastného i takého, s ktorým sa identifikujú iné spoločenstvá a jednotlivci.

5.1 Nehmotné kultúrne dedičstvo je v celej svojej rozmanitosti zahrnuté do obsahu príslušných disciplín ako príspevok sám o sebe a/alebo ako prostriedok na vysvetlenie alebo preukázanie iných subjektov.

²⁵ V súčasnosti je slovenská aj maďarská verzia publikácie dostupná v elektronickej podobe na webovom sídle ŠPÚ: <https://www.statpedu.sk/sk/publikacna-cinnost/ucebne-texty/>

Povinnou súčasťou obsahu vzdelávania sú prierezové témy (ďalej len „PT“), ktoré sa spravidla prelínajú cez vzdelávacie oblasti. PT (tematiky) je možné realizovať viacerými formami – ako integrovanú súčasť vzdelávacieho obsahu oblastí vzdelávania a vhodných vyučovacích predmetov, ako samostatný učebný predmet v rámci rozširujúcich hodín (pri profilácii školy), vhodná je forma projektu (v rozsahu počtu hodín, ktoré sú pridelené téme) alebo veľmi efektívna forma kurzu. Nevyhnutnou podmienkou účinnosti a neformálnej realizácie témy je používanie aktivizujúcich, interaktívnych učebných metód. Výber spôsobu a času realizácie prierezovej témy je v kompetencii každej školy. PT sa svojím obsahom a výchovným zameraním premietajú do vymedzených vzdelávacích oblastí, dopĺňajú ich, prepájajú ich obsah s aktuálnym dňom v spoločnosti, s každodennou životnou skúsenosťou žiaka a konkrétnej triedy. V spojitosti s nehmotným kultúrnym dedičstvom hovoríme o PT Multikultúrna výchova a Regionálna výchova a ľudová kultúra.

PT multikultúrna výchova podporuje prostredníctvom spoznávania svojej kultúry a iných kultúr, histórie, zvykov a tradícií schopnosť rešpektovať tieto kultúry ako rovnocenné, pochopiť ich a akceptovať.

PT regionálna výchova a ľudová kultúra (len v primárnom vzdelávaní) úzko súvisí s prierezovou témou Multikultúrna výchova, ale vo svojom obsahu sa ešte hlbšie zaoberá živým a hodnotným hmotným a nehmotným kultúrnym dedičstvom Slovenska. Poznanie svojho regiónu, jeho kultúrneho a prírodného bohatstva prispieva k formovaniu kultúrnej identity a postupnému rozvíjaniu historického vedomia žiakov. Regionálna výchova a ľudová kultúra má potenciál byť súčasťou obsahu všetkých povinných predmetov, najmä prvouky, prírodovedy, vlastivedy, slovenského jazyka a literatúry, výtvarnej výchovy, hudobnej výchovy a etickej výchovy, alebo sa môže realizovať prostredníctvom voliteľného vyučovacieho predmetu. ,

Na vyšších stupňoch vzdelávania môže byť regionálna výchova implementovaním do učebných osnov povinných predmetov, alebo aj vytvorením samostatného predmetu (súvisiaceho s dejepisom, geografiou, občianskou náukou) s vlastnou špecifickou obsahovou náplňou, ktorý predstavuje doplnok k povinnej výučbe (je k nemu priradená jedna alebo viac disponibilných hodín). Obsah sa môže naplňať tiež realizovaním exkurzie, tematickej vychádzky, projektu, blokovej výučby, prednášky a pod.

Cieľom uplatňovania tejto prierezovej témy je prispieť k tomu, aby žiak rozširoval a rozvíjal svoje znalosti o historických, kultúrnych a prírodných hodnotách svojho regiónu; vytváral si pozitívny vzťah k svojmu bydlisku, obci, regiónu a krajine; rozvíjal svoju národnú a kultúrnu identitu.

5.2. Žiaci na školách sa učia rešpektovať a uvažovať o nehmotnom kultúrnom dedičstve svojho vlastného spoločenstva alebo skupiny, ako aj o nehmotnom kultúrnom dedičstve iných spoločenstiev a skupín prostredníctvom vzdelávacích programov.

Prvky ochrany nehmotného kultúrneho dedičstva, ako aj výchovy a vzdelávania k nemu, sú rámcovo zahrnuté do platných kurikulárnych dokumentov, t. j. štátnych vzdelávacích programov pre primárne, nižšie a vyššie stredné vzdelávanie a vzdelávacích štandardov niektorých vyučovacích predmetov:

V štátnom vzdelávacom programe (ďalej aj „ŠVP“) pre 1. stupeň ZŠ (primárne vzdelávanie) a pre 2. stupeň ZŠ (nižšie stredné vzdelávanie) sa v úvode dokumentu uvádza: „Dvojúrovňovým modelom vzdelávania sa dáva možnosť každej škole, aby prostredníctvom využitia voliteľných (disponibilných) hodín reflektovala vo svojom školskom vzdelávacom programe špecifické regionálne, resp. lokálne podmienky a požiadavky žiakov alebo rodičov.“ To znamená, že škola si môže napríklad vytvoriť nový vyučovací predmet, ktorý reflektuje jej regionálny charakter, napr. zvyky a tradície regiónu. Ďalej sa uvádza, že „cieľom ŠVP je podporovať také kognitívne činnosti, ktoré sú vyjadrené pojmi, ako je vlastné aktívne objavovanie, hľadanie, skúmanie, pátranie, zisťovanie niečoho nového, napríklad výsledkov pokusu alebo experimentu, interpretácie či vytvárania rôznorodých verbálnych, obrazových a grafických textov, ktoré tvoria sociálny a kultúrny svet.“ Profil absolventa apeluje v dvoch bodoch na to, aby si žiak uvedomil význam kultúrneho dedičstva a umenia vo svojom živote a živote celej spoločnosti; prijímal rozmanitosť ako prirodzenú súčasť spoločnosti. Obdobné znenie má aj ŠVP pre gymnáziá so štvorročným a päťročným vzdelávacím programom (úplne stredné všeobecné vzdelávanie). Ciele prehlbuje v nasledujúcom význame – je potrebné poskytnúť žiakom všeobecný vzdelanostný základ vychádzajúci zo systematického a vyváženého výberu informácií a poznatkov z vedeckého a kultúrneho dedičstva; motivovať žiakov k tomu, aby sa zaujímali o svet a ľudí okolo seba, aby boli aktívni pri ochrane ľudských a kultúrnych hodnôt, životného prostredia a života na Zemi. Absolvent gymnázia (časť profil absolventa v ŠVP) „sa zaujíma o svet a ľudí okolo seba, je pripravený aktívne chrániť ľudské a kultúrne hodnoty a životné prostredie na Zemi.“²⁶ V oblasti vzdelávania národnostných menšín vo vyučovacom predmete slovenský jazyk a slovenská literatúra sú explicitne definované všeobecné ciele, a to: rozvíjať schopnosť žiakov uvedomovať si kultúrnu a jazykovú pestrosť v rámci Európy a sveta a v rámci jednotlivých sociálnych prostredí, vzbudiť záujem žiakov o učenie sa ďalšieho jazyka, rozvíjať u žiakov povedomie vlastnej kultúrnej identity, vypestovať a posilniť u žiakov kladný vzťah a toleranciu k slovenskému národu a k ostatným etnikám, naučiť žiakov vnímať, chápať a rešpektovať odlišnosti a rovnosti, rozvíjať schopnosť rešpektovať a tolerovať hodnoty iných kultúr.²⁷

Vzdelávacia oblasť Umenie a kultúra (hudobná výchova a výtvarná výchova; v rámci SŠ samostatný predmet umenie a kultúra) „vytvára priestor pre pochopenie významu kultúry a umenia v živote človeka a spoločnosti. Učí žiaka vnímať a chápať hodnoty umenia, kultúry a kultúrnej tradície a vyjadrovať sa rôznymi umeleckými prostriedkami... Prostredníctvom tematických celkov zameraných na kultúrnu tradíciu a dedičstvo sa žiak oboznamuje s kultúrnou tradíciou svojho regiónu, národa a krajiny, čím sa rozvíja vedomie kultúrnej identity“²⁸ „Prispieva k tomu, aby sa žiak naučil rozlišovať medzi hlavnými kultúrnymi, umeleckými smermi, prúdmi a druhmi, pochopil význam a hodnotu kultúry a umenia v živote

²⁶ https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/statny_vzdel_program_pre_gymnazia.pdf

²⁷ https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/sjsl_pv_2015.pdf; https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/sjsl_nsv_05_12_2014.pdf; https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/slovensky_jazyk_a_slovenska_literatura_g_4_r.pdf

²⁸ https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/svp_pv_2015.pdf

človeka a spoločnosti a zaujal vlastný postoj k hodnotám národnej kultúry a kultúry iných národov.“²⁹

Vo všeobecnosti platí, že vo vyučovacom predmete hudobná výchova (ZŠ) sa v obsahovom štandarde vyskytujú ľudové piesne a motivuje sa k návšteve kultúrneho podujatia. V piatom ročníku sa, napríklad, priamo spomínajú slovenské ľudové nástroje (napr. píšťalka, píšťalka-dvojačka, fujara, gajdy, korytkové husličky, citara, cimbal, ozembuch).

Cieľom vyučovacieho predmetu umenie a kultúra (SŠ) je, aby žiaci zaujali zodpovedný postoj k hodnotám národnej kultúry; rešpektovali hodnoty a rozdiely kultúr iných národov; rozvíjali si povedomie o vlastnej kultúrnej identite. Napríklad v tematickom celku (ďalej aj „TC“) Kultúra a kultúrna tradícia (kultúrne povedomie, identita, tvorba kultúrnej tradície) je cieľom, aby žiak dokázal diskutovať o vplyve internetu (sociálnych médií) na formovanie kultúrnej tradície a identity; alebo v TC Historická kultúra a súčasnosť (svetové kultúrne dedičstvo; národná kultúra – tradícia, súčasnosť; kultúrne vplyvy) aby žiak na príklade kultúrneho predmetu, umeleckého diela, pamiatky dokázal zdôvodniť význam svetového kultúrneho dedičstva a jeho ochrany.

V základných školách s vyučovacím jazykom maďarským je vyučovanie hudobnej výchovy, maďarského jazyka a literatúry a slovenského jazyka a slovenskej literatúry zamerané na ľudovú slovesnosť, ľudové piesne, ľudové detské hry, ľudové nástroje, pestovanie a posilňovanie pozitívneho vzťahu k tradíciám. Žiaci sú motivovaní k návšteve kultúrnych podujatí.

V primárnom vzdelávaní v oblasti Človek a svet práce sa v predmete pracovné vyučovanie žiaci stretávajú s dôležitou zložkou nevyhnutnou pre uplatnenie sa človeka v reálnom živote a na trhu práce. Spoznávajú základy stravovania a prípravy jedál (aj z jednotlivých regiónov), ľudové tradície a remeslá.

Vo vyučovacom predmete občianska náuka (ZŠ) je jedným z cieľov predmetu budovať tolerantný prístup k iným názorom, postojom, hodnotám a kultúram, v SŠ nadobudnúť rešpekt ku kultúrnym, náboženským a iným odlišnostiam ľudí a spoločenských skupín.

V TC Človek a spoločnosť (SŠ) je cieľom zhodnotiť na základe štatistických údajov sociálne a kultúrne zmeny súčasného Slovenska a ich dôsledky pre sociálne skupiny i jednotlivca; uviesť dôsledky predsudkov a nerešpektovania kultúrnych odlišností príslušníkov rôznych sociálnych skupín.

Problematika nehmotného kultúrneho dedičstva a jeho ochrana je implementovaná do stredoškolského vzdelávania v stredných odborných školách, konzervatóriách, školách umeleckého priemyslu a stredných športových školách na úrovni cieľov výchovy a vzdelávania v štátnych vzdelávacích programoch pre všetky skupiny odborov vzdelávania (ďalej len ŠVP) -v požiadavke „posilňovať úctu, ku kultúrnym a národným hodnotám a tradíciám štátu, ktorého je občanom, k štátnemu jazyku, k materinskému jazyku a k svojej vlastnej kultúre.“

Nehmotné kultúrne dedičstvo vo výchove a vzdelávaní žiakov v stredných školách poskytujúcich odborné vzdelanie sa týka všeobecného aj odborného, resp. umeleckého

²⁹ https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/statny_vzdel_program_pre_gymnazia.pdf

vzdelávania. Vo všeobecno-vzdelávacej zložke vzdelávania je ťažisko predmetnej problematiky v predmetoch dejepis, geografia, občianska náuka, slovenský jazyk, biológia. V odbornom vzdelávaní a príprave je problematika nehmotného kultúrneho dedičstva implementovaná v rôznej miere v závislosti od špecifik konkrétnych odborov vzdelávania vo vzťahu k výkonu povolania, nadväzujúcemu štúdiu i občianskym kompetenciám. V najväčšej miere je predmetná problematika na úrovni ŠVP zapracovaná v odboroch poskytujúcich odborné a umelecké vzdelávanie v skupinách odborov:

- Skupina študijných odborov a zameraní študijných odborov v konzervatóriách

Štátny vzdelávací program pre konzervatóriá v Profile absolventa charakterizuje a vo vzdelávacích štandardoch pomenúva kompetencie, ktoré priamo súvisia s nehmotným kultúrnym dedičstvom a absolventi ich nadobúdajú naprieč vzdelávacími oblasťami. Ako príklad možno uviesť nasledovné kompetencie:

- chápať národné tradície a hodnoty svojho národa, vnímať jeho minulosť i súčasnosť, v európskom a svetovom kontexte,
- opísať kultúrne dedičstvo svojho regiónu, národa, štátu a rešpektovať, rozvíjať a propagovať národné kultúrne tradície,
- byť tolerantný a empatický k umeleckým prejavom iných kultúr,
- poznať súčasné i historické estetické kritériá umeleckej a hudobnej i dramatickej tvorby,
- využívať všetky dostupné možnosti umeleckej a umelecko-pedagogickej konfrontácie doma i v zahraničí,
- reprodukovať dejinný vývoj spoločnosti a umenia z hľadiska zachovania národného kultúrneho dedičstva,
- chápať význam umenia a kultúry v živote jednotlivca a spoločnosti z hľadiska zachovania národného kultúrneho dedičstva.

- Skupina študijných odborov, do ktorej sú zaradené študijné odbory a zamerania študijných odborov v školách umeleckého priemyslu - skupina odborov 86 Umenie a umeleckoremeselná tvorba III a pre skupinu odborov 82,85 Umenie a umeleckoremeselná tvorba I, II

Nové ŠVP pre tieto skupiny odborov boli v nadväznosti na novelu školského zákona schválené s účinnosťou od 1. 9. 2020.

ŠVP pre umelecké odbory vo svojich štandardoch a obsahu uvádzajú kompetencie ktoré priamo súvisia s kultúrnym dedičstvom.

Žiaci umeleckých odborov sa s témou stretávajú v celom svojom študijnom procese ako v profile absolventa, tak vo vzdelávacích štandardoch pre konkrétne odbory. Povaha ich štúdiá si doslova vyžaduje poznanie histórie v celom jej rozsahu. Vo vzťahu k predmetnej problematike treba zdôrazniť odbory pripravujúce na povolania zachovávajúce a propagujúce tradície umeleckých remesiel v skupine odborov 85 Umenie a umeleckoremeselná tvorba II.

Ako príklad možno uviesť nasledovné požiadavky ŠVP :

- popísať umelecké diela reprezentujúce kultúrne dedičstvo našich predkov a významné diela svetových umelcov,
- priblížiť umelecké diela reprezentujúce kultúrne dedičstvo našich predkov a významné diela svetových umelcov,
- prezentovať umelecké diela reprezentujúce kultúrne dedičstvo našich predkov a významné diela svetových umelcov,
- rozoznať umelecké diela reprezentujúce kultúrne dedičstvo našich predkov a významné diela svetových umelcov,
- charakterizovať umelecké diela reprezentujúce kultúrne dedičstvo našich predkov a významné diela svetových umelcov,
- znalosti v oblasti umeleckoremeselnej tvorby v súvislosti s estetikou, kultúrou a umením, výtvarnou a remeselnou stránkou na rozvoj zručností a vedomostí, podporovaných znalosťami dejín z rôznych oblastí umenia a ich estetického vnímania,
- ovládať pôvodné remeselné techniky s využitím rôznorodých prírodných materiálov s využitím, pracuje s ručnými a mechanizovanými nástrojmi, príslušnou technikou a súvisiacimi pracovnými postupmi,
- zhotovovať kópie slohových a historických artefaktov aj opravovať ich pôvodnými remeselnými technikami,
- definovať dejinné súvislosti vývoja ľudskej spoločnosti a prejavy jej hmotnej kultúry,
- vysvetliť vzájomnú nadväznosť jednotlivých vývojových etáp umenia a ich estetických zákonitostí pôsobiach v rôznych oblastiach od histórie po súčasnosť,
- zhodnotiť dobové umelecké smery a techniky stvárnenia daných umelecko-remeselných objektov,
- vyhotoviť dobový umelecký výrobok podľa tradičných remeselných techník,
- charakterizovať historický vývoj spoločnosti, výtvarnej kultúry a úžitkového výtvarného umenia,
- popísať výtvarné a estetické tendencie, ktoré sa prejavujú v umelecko-historickom vývoji,
- identifikovať výtvarný prejav jednotlivých historických období podľa jeho základných znakov,
- charakterizovať najdôležitejšie úseky dejín umenia, kultúrne dedičstvo, vznik, tradície umeleckej tvorby a umeleckých remesiel.

Žiaci získajú prehľad o hodnote umeleckých predmetov, umeleckej činnosti, pracovných prostriedkov, surovín a materiálov v technologických procesoch aj počas odborného výcviku. Z toho vyplýva požiadavka zodpovedného prístupu k uvedeným hodnotám a umeleckým historickým predmetom. Žiaci si osvoja vedomosti o predpisoch a zásadách práce s historickými a cennými predmetmi a materiálmi umeleckej remeselnej výroby.

• Skupina študijných odborov 76 Učiteľstvo

Problematika nehmotného kultúrneho dedičstva je vo vzdelávacích štandardoch ŠVP prepojená s prípravou na edukačné činnosti v študijných odboroch pripravujúcich na povolania učiteľov materských škôl, vychovávateľov, asistentov učiteľa, animátorov voľného času.

Výchova smerujúca k zachovaniu tradícií je prepojená s požiadavkami v oblasti metodických vedomostí a zručností pre plánovanie, organizáciu, realizáciu a vyhodnocovanie poznávacích, kultúrnych, umeleckých činností –ýtvarných, hudobných, hudobno-pohybových, literárnych, dramatických (realizovaných napr. prostredníctvom hudobno-dramatického stvárnenia piesní a riekaniek a pod.).

- Duálne vzdelávanie v oblasti umeleckých remesiel:

V sústave odborov vzdelávania stredných škôl (viď vyhláška č. 251/2018 Z. z. o sústave odborov vzdelávania pre stredné školy a o vecnej pôsobnosti k odborom vzdelávania, v znení neskorších predpisov, ďalej len „vyhláška č. 251/2018 Z. z.“) je zaradených 12 učebných odborov zameraných na umelecké remeslá. Záujem zamestnávateľov o vzdelávanie umeleckých remeselníkov v systéme duálneho vzdelávania je dostupná na internetovej adrese https://www.potrebyovp.sk/dv_zamestnavatelia.

Pre tradičné ľudové stavbárske techniky nie je v sústave odborov vzdelávania zatiaľ vymedzený žiaden učebný alebo študijný odbor. MK SR na rokovaní Pracovnej skupiny Rady vlády SR pre odborné vzdelávanie a prípravu pre skupinu odborov Umenie a umeleckoremeselná tvorba v roku 2018 informovalo o zámere zmeniť vzdelávanie budúcich odborníkov pre zachovanie a opravu kultúrnych pamiatok, kultúrnych a historických artefaktov. Východiskom by mal byť 3-ročný umelecký učebný odbor v príslušnom remesle, alebo 4-ročný študijný odbor „technik pre hmotné kultúrne dedičstvo“ (pracovný názov). Nadväzujúce formy štúdia by mali byť organizované prostredníctvom nadstavbového štúdia alebo pomaturitného štúdia v študijnom odbore „technik pre konzervátorstvo/reštaurátorstvo“ (pracovný názov). Základné východiská pre tvorbu výkonových a obsahových štandardov uvedených odborov vzdelávania (t. j. popis činností, ktoré vykonávajú, potrebné vedomosti a spôsobilosti, ktoré od absolventov takýchto odborov očakávajú) budú riešené zo strany MK SR.

Pre oblasť reštaurátorstva je v sústave odborov pre školy umeleckého priemyslu (ďalej len „ŠUP“) zaradený študijný odbor 8651 M konzervátorstvo a reštaurátorstvo (viď Príloha č. 8 vyhlášky č. 251/2018 Z. z.) so zameraniami:

8651 M 01 konzervátorstvo a reštaurátorstvo – drevorezieb

8651 M 02 konzervátorstvo a reštaurátorstvo – kovov

8651 M 05 konzervátorstvo a reštaurátorstvo – omietky a štuková výzdoba

8651 M 07 konzervátorstvo a reštaurátorstvo – maliarske techniky

8651 M 09 konzervátorstvo a reštaurátorstvo – papier, staré tlače a knižné väzby

Praktické vyučovanie sa v uvedených odboroch realizuje najmä prostredníctvom umeleckej praxe. V zmysle ustanovení zákona č. 61/2015 Z. z. o odbornom vzdelávaní a príprave a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov sa preto praktické vzdelávanie v ŠUP neorganizuje formou duálneho vzdelávania.

5.3. Rozmanitosť nehmotného kultúrneho dedičstva žiakov sa prejavuje prostredníctvom materinského jazyka alebo viacjazyčného vzdelávania a/alebo zahrnutím „lokálneho rozmeru“ do vzdelávacích programov.

Nehmotné kultúrne dedičstvo je podporované aj prostredníctvom jazykového vzdelávania tak v primárnom ako aj v nižšom a vyššom strednom vzdelávaní:

V školách s vyučovacím jazykom alebo vyučovaním jazyka národnostnej menšiny je súčasťou vzdelávania aj vyučovanie a učenie sa štátneho jazyka a literatúry (predmet slovenský jazyk a slovenská literatúra) a zároveň jazyk a literatúra danej národnostnej menšiny (predmety: maďarský jazyk a literatúra, ukrajinský jazyk a literatúra, rómsky jazyk a literatúra, ruský jazyk a literatúra, rusínsky jazyk a literatúra, nemecký jazyk a literatúra).

Na školách je podporované viacjazyčné vzdelávanie aj tým, že žiaci majú okrem materinského jazyka možnosť výberu prvého a druhého cudzieho jazyka zo skupiny týchto jazykov: anglický, francúzsky, nemecký, ruský, taliansky a španielsky. V rámci cudzojazyčného vzdelávania sa dôraz kladie aj na rozvíjanie interkultúrnej kompetencie na princípe porovnávania a hľadania súvislostí medzi materskou krajinou a krajinou cieľového jazyka. Žiaci si prostredníctvom jednotlivých tematických okruhov (napr. Človek a spoločnosť, Uprostred multikultúrnej spoločnosti, Krajina, ktorej jazyk sa učím) rozširujú znalosti a získavajú povedomie o rôznych etnických, kultúrnych a sociálnych skupinách, čo prispieva k akceptácii rozmanitosti a inakosti ľudí z iných spoločenstiev s ich rozdielnym správaním, kultúrou a hodnotami.

V roku 2020 ŠPÚ v spolupráci so Zastúpením Európskej komisie na Slovensku a kultúrnymi inštitútmi na Slovensku zorganizoval vzdelávacie podujatie Európsky deň jazykov 2020 online pre žiakov a učiteľov základných a stredných škôl, ktorého cieľom bolo podporiť nielen rozvoj viacjazyčnosti, ale aj vzájomné porozumenie medzi kultúrami. Súčasne bola zorganizovaná aj súťaž Európsky deň jazykov v našej škole, ktorá bola vyhlásená v súlade s cieľmi Európskeho dňa jazykov (a to najmä s cieľom podporiť dôležitosť učenia sa jazykov, rozvoj viacjazyčnosti, jazykovú a kultúrnu rôznorodosť, interkultúrne porozumenie a celoživotné učenie sa jazykov), ktorý sa z iniciatívy Rady Európy oslavuje 26. septembra. Rovnaké podujatie je plánované aj na jeseň 2021.

V rámci dvojúrovňového modelu vzdelávania stredné školy vytvárajú vlastné školské vzdelávacie programy (ďalej len „ŠkVP“) vychádzajúce zo ŠVP, ktoré prispôbujú ich konkrétnym lokálnym podmienkam a požiadavkám. ŠkVP poskytujú priestor na zahrnutie lokálneho rozmeru v oblasti nehmotného kultúrneho dedičstva.

5.4. Vzdelávacie programy učia o ochrane prírodných a kultúrnych lokalít a pamätných miest, ktorých existencia je nevyhnutná pre vyjadrenie nehmotného kultúrneho dedičstva.

ŠPÚ bol spoluriešiteľom úlohy vyplývajúcej z Akčného plánu ochrany práv osôb patriacich k národnostným menšinám a etnickým skupinám na roky 2016 – 2020, Operačný cieľ 3 Účinnejšie zohľadnenie špecifik výchovno-vzdelávacích potrieb osôb patriacich

k národnostným menšinám a etnickým skupinám. V rámci tejto úlohy bol vytvorený a schválený „Dodatok k vzdelávacím štandardom pre vyučovacie predmety vlastiveda a hudobná výchova v školách s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny – 1. stupeň základnej školy.“³⁰ Dokument vymedzuje vzdelávací obsah s dôrazom na špecifiká danej národnostnej menšiny, prostredníctvom ktorého žiaci škôl s vyučovacím jazykom národnostnej menšiny poznávajú hodnoty vlastnej národnostnej kultúry a zároveň si uvedomujú a posilňujú svoju národnostnú identitu.

Vo vyučovaní slovenského jazyka a slovenskej literatúry v školách s vyučovacím jazykom maďarským sa pestuje záujem žiakov o kultúrne a literárne dedičstvo slovenského národa, rozvíja sa ich schopnosť rešpektovať a tolerovať hodnoty iných kultúr a sú vedení k pochopeniu významu kultúrnych a umeleckých pamiatok na Slovensku; napríklad v téme Naša vlasť³¹ alebo vo vzdelávacom štandarde³² v téme Kultúra a umenie, Slovensko – naša vlasť, Krajiny, mestá, miesta a Multikultúrna spoločnosť.

Cieľom vzdelávacej oblasti Človek a spoločnosť (dejepis, občianska náuka a geografia) „je zoznámiť žiakov s vývojom ľudskej spoločnosti, s najvýznamnejšími spoločenskými javmi a procesmi, ktoré sa premietajú do každodenného života a vnímať svet integrujúco vo vzájomnom vzťahu medzi človekom a spoločnosťou v danom geografickom priestore... Žiaci cez poznanie najbližšieho prostredia (rodina, škola), ktorého sú súčasťou, získavajú funkčné znalosti a spôsobilosti o svojom najbližšom spoločenskom prostredí, o miestnej obci, regióne i o ostatných 8 regiónoch Slovenska.“ V primárnom vzdelávaní (vyučovacie predmety prvouka a vlastiveda) „žiaci sa oboznamujú so spoločenským prostredím. Všímajú si svoje okolie, ľudí, kultúru, históriu, a to všetko vo vzájomných väzbách...“

Vo vyučovacom predmete prvouka v 1. a 2. ročníku ZŠ je jedným z cieľov vzdelávania motivačné spoznávanie okolia školy a bydliska; v 3. ročníku vo vyučovacom predmete vlastiveda je tematický celok (ďalej aj „TC“) Moja obec, vo 4. ročníku Objavné cesty po Slovensku. Osobitá pozornosť sa venuje pozorovaniu, skúmaniu pamiatok v okolitej krajine. V 4. ročníku v TC Objavné cesty po Slovensku žiaci spoznajú najvýznamnejšie a najatraktívnejšie prvky, časti regiónov. Vo vyučovacom predmete geografia je napr. v 5. ročníku ZŠ v tematickom celku Cestujeme po Zemi je cieľom (výkonový štandard), aby žiak dokázal: na dvoch príkladoch zhodnotiť význam ochrany kultúrnych pamiatok zapísaných v Zozname kultúrneho dedičstva UNESCO a ukázať ich na mape (glóbose); v 7. roč. ročníku TC Európa: zdôvodniť zaradenie štyroch pamiatok Európy do Zoznamu kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO a ukázať ich na mape; v 8. ročníku TC Slovensko: zdôvodniť zaradenie piatich pamiatok do Zoznamu kultúrneho a prírodného dedičstva UNESCO a ukázať ich na mape. V stredných školách je jedným z cieľov predmetu, aby žiaci komplexne posúdili perspektívy rozvoja jednotlivých regiónov.

Vo vyučovacom predmete výtvarná výchova je jedným z cieľov vzdelávania napr. v 6. ročníku tvorivo variovat' tradičnú techniku (výtvarné reakcie na tradičné formy architektúry, odevov, jedál, zvykov a pod.); v 7. ročníku výtvarne interpretovať vybrané typické zvyky

³⁰ <https://www.minedu.sk/data/att/16498.pdf>

³¹ https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/sjsl_pv_2015.pdf a https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/sjsl_nsv_05_12_2014.pdf

³² https://www.statpedu.sk/files/articles/dokumenty/inovovany-statny-vzdelavaci-program/slovensky_jazyk_a_slovenska_literatura_g_4_r.pdf

alebo pamiatky svojho regiónu (legendy a história regiónu, obce); pamiatky regiónu a ich príbehy; miestne zvyky; miestne remeselné tradície a ich históriu.

Učivo o ochrane prírodných a kultúrnych lokalít a pamätných miest stredné školy zapracúvajú do svojich učebných osnov relevantných predmetov ŠkVP. Výchovu a vzdelávanie v predmetnej oblasti realizujú aj prostredníctvom aktivít prepájajúcich školské a mimoškolské aktivity ako exkurzie, školské výlety a mimoškolská záujmová činnosť.

Ukazovateľ: 6. Miera, do akej ďalšie vzdelávanie podporuje prax a šírenie nehmotného kultúrneho dedičstva, ako aj štúdium jeho sociálnych, kultúrnych a iných rozmerov

6.1 Inštitúcie ďalšieho vzdelávania ponúkajú osnovy a odbory (v oblastiach, ako je napríklad hudba, umenie, remeslá, technické a odborné vzdelávanie a školenia, atď.), ktoré posilňujú prax a šírenie nehmotného kultúrneho dedičstva.

6.2 Inštitúcie ďalšieho vzdelávania ponúkajú osnovy a študijné odbory týkajúce sa šírenia nehmotného kultúrneho dedičstva a jeho sociálnych, kultúrnych a iných rozmerov.

V evidencii vedenej na MŠVVŠ SR je v oblasti tradičných ľudových remesiel poskytovateľom akreditovaných vzdelávacích programov predovšetkým Ústredie ľudovej umeleckej výroby, ktoré malo podľa zákona o celoživotnom vzdelávaní, podľa ktorého sa akreditujú vzdelávacie programy od roku 2010, akreditovaných niekoľko vzdelávacích programov. Ďalším subjektom v evidencii je Gemerské osvetové stredisko, ktoré má platnú akreditáciu na vzdelávací program tradičné ľudové remeslá.

Takto zamerané vzdelávacie programy spadajú vo veľkej miere do tzv. záujmového vzdelávania, ktoré zo zákona nepodlieha akreditácii MŠVVŠ SR, preto o nich nie je vedená evidencia.³³

MH SR podporuje projekt Tradičné umelecké remeslá s cieľom uchovania kultúrneho dedičstva a podporou malého a stredného podnikania.

Tradičné umelecké remeslá sú súčasťou podujatia Mladý tvorca, kde ponúkajú nielen ukážky zručností, ale účastníci sa podieľajú aj na projektoch Erasmus+ v spolupráci so Slovenskou akademickou asociáciou pre medzinárodnú spoluprácu, Slovak Business Agency (ďalej len "SBA"). SBA nemá vyslovene program na podporu remesiel, ale má program na podporu úspešnej podnikateľskej praxe. V rámci tohto programu sa zabezpečuje propagácia podnikateľských aktivít. Ak príde subjekt, ktorý má záujem zrealizovať nejaké aktivity, napr. zorganizovať podujatie, zafinancovať projekt, prospekt a pod., ktoré akokoľvek prispievajú k propagácii podnikateľského prostredia, v tomto prípade môže ísť aj o propagovanie tradičných umeleckých remesiel (ďalej len „TUR“), ako potenciálnej možnosti na založenie podnikania, môže byť podporený. Ide však o ponuku zo strany záujemcu a následne odsúhlasenie zo strany SBA. Nejde o pravidelne cielene aktivity v oblasti podpory TUR.

³³ Akreditované vzdelávacie programy je možné vyhľadať prostredníctvom Informačného systému ďalšieho vzdelávania (<http://isdv.iedu.sk>).

V roku 2020 SBA poskytla sumu 2 695,- Eur na vytvorenie brožúry na podporu remeselných cechov a sumou 1 000 Eur podporila organizovanie podujatia Ľudové umelecké remeslá. Nejde však o cielenú podporu zo strany SBA.

NPPC - Výskumný ústav živočíšnej výroby Nitra podľa poverenia MPRV SR zabezpečovalo akreditované vzdelávacie projekty:

- Veterinárna starostlivosť vo včelárstve: Modul: Asistent úradného veterinárneho lekára/začiatočník, Modul Asistent úradného veterinárneho lekára/ terénny spolupracovník,
- Včelárska plemenárska práca: Modul: Inseminácia včelích matiek
- Klasifikácia jatočne opracovaných tiel ošípaných a hovädzieho dobytku.

Tematická oblasť: Inventarizácia a výskum

Ukazovateľ: 10. Miera, do akej sú výsledky výskumu a dokumentácie prístupné a sú využívané na posilňovanie tvorby politiky a zlepšovanie ochrany

10.1 Výsledky dokumentácie a výskumu sú prístupné spoločnostiam, skupinám a jednotlivcom, pri rešpektovaní obvyklých postupov upravujúcich prístup k špecifickým aspektom nehm.otného kultúrneho dedičstva

10. 2 Sú výsledky výskumu, dokumentácie a výskumných, technických a umeleckých štúdií nehmotného kultúrneho dedičstva využívané na posilnenie tvorby politiky naprieč sektormi (prierezovo)?

MDV SR rešpektuje, že výskumné a dokumentačné výstupy v danej oblasti sú v plnej gescii MK SR. Pre zreteľnejšiu orientáciu v danej oblasti, by uvítali lepšiu dostupnosť a zdieľanie získaných dát, ktoré by slúži ako základný podklad k plánovaným akčným plánom, strategickým dokumentom ale aj pri tvorbe zážitkových alebo aj komplexných regionálnych produktov cestovného ruchu.

Múzeum špeciálneho školstva v Levoči sprístupňuje výsledky výskumov “zachovanie nehmotného kultúrneho dedičstva vo výchovno-vzdelávacom procese zdravotne postihnutých žiakov” v printovej podobe, a to formou publikovaných štúdií alebo zborníkov, prístupných najmä odbornej verejnosti.

Výsledky výskumu a umeleckých štúdií o nehmotnom kultúrnom dedičstve sú využívané na posilnenie tvorby politiky naprieč rezortom diplomacie najmä formou príslušných ustanovení/článkov v medzinárodných zmluvách týkajúcich sa oblasti kultúry. Príslušné ustanovenia týchto zmluvných dokumentov deklarujú záujem o uchovávanie, výmenu informácií a právnu ochranu kultúrneho dedičstva / nehmotného kultúrneho dedičstva zmluvných strán.

Tematická oblasť: Politické, právne a administratívne opatrenia

Ukazovateľ: 11. Miera, do akej politické, právne a administratívne opatrenia v oblasti kultúry odrážajú rôznorodosť nehmotného kultúrneho dedičstva a dôležitosť jeho ochrany a do akej sú implementované.

11.1 Bola stanovená kultúrna politika a/alebo právne a administratívne opatrenia integrujúce nehmotné kultúrne dedičstvo a jeho ochranu a odrážajúce jeho rozmanitosť, alebo boli tieto zrevidované a implementované.

Štátne vzdelávacie programy reflektujú vzdelávaciu politiku SR, nehmotné kultúrne dedičstvo je implicitnou súčasťou vzdelávacích štandardov viacerých vyučovacích predmetov alebo prierezových tém.

V rámci školských knižníc v súlade s plánmi práce Slovenskej pedagogickej knižnice (ďalej len „SPK“) na roky 2015 – 2020, Národnej stratégie zvyšovania úrovne a kontinuálneho rozvíjania čitateľskej gramotnosti MŠVVŠ SR a Stratégie rozvoja slovenského knihovníctva na roky 2015 – 2020 v rámci prioritných oblastí sa realizovali úlohy:

- Podpora dobudovania knižníc tak, aby mohli v zmysle Konceptie celoživotného vzdelávania³⁴⁾ v SR primerane plniť úlohy centier vzdelávania s dôrazom na informačnú gramotnosť.

SPK prispela k zlepšeniu informačnej gramotnosti žiakov základných škôl a stredných škôl, z ktorých v kontexte nehmotného kultúrneho dedičstva najmä:

- Propagáciou Zoznamu voľne dostupných vzdelávacích zdrojov vo vyučovaní
 - Realizáciou 1. ročníka celoslovenského projektu Rodný môj kraj: Mladí používatelia – nové médiá, ktorého cieľom bolo na základe aktívnej práce s informačnými prameňmi vytvoriť krátky audiovizuálny dokument, ktorý by prezentoval vybranú lokalitu/územie Slovenskej republiky. Do projektu bolo prihlásených 28 audiovizuálnych dokumentov zo stredných škôl (dostupné na webovom sídle Slovenskej pedagogickej knižnici www.spgk.sk v časti Školské knižnice, link Projekt pre stredné školy Mladí používatelia – nové médiá)
 - Propagáciou elektronickej metodickéj databázy Pomôcky pre dopĺňovanie knižničného fondu, ktorá obsahuje katalógy odporúčaného knižného fondu pre základné školy a stredné školy vypracované podľa Štátneho vzdelávacieho programu. Cieľom katalógov je čo najadresnejšie pomôcť školským knižniciam pri dopĺňovaní knižničného fondu (dostupné na webovom sídle Slovenskej pedagogickej knižnici www.spgk.sk v časti Školské knižnice, link Pomôcky pre dopĺňovanie knižničného fondu)
- Budovanie knižníc ako komunitných, multikultúrnych a informačných centier a miest neformálneho celoživotného vzdelávania.
- SKN prispela k rozvoju školských knižníc ako informačných a kultúrnych centier škôl, napr.:
- Tvorbou 58 metodických materiálov a poskytovaním odborného poradenstva.

³⁴⁾ <http://www.minedu.sk/9772-sk/dokumenty-a-predpisy/>

- Realizovaním šiestich ročníkov medzinárodnej konferencie Školské knižnice ako informačné a kultúrne centrá škôl v prednáškovej sále Univerzitnej knižnice v Bratislave, ktorej sa celkovo zúčastnilo 612 účastníkov z rezortov MŠVVŠ SR a MK SR a z pedagogickej a knižničkej verejnosti zo Slovenskej republiky a z Českej republiky.
- Podpora a propagácia čítania, rozvoja čitateľskej gramotnosti, aktivít na odstránenie druhotnej negramotnosti.

SKN prispela k podpore a propagovaniu čítania a záujmu o literatúru (s ohľadom na jazyk ako súčasť nehmotného kultúrneho dedičstva) cielenými aktivitami:

- Realizovaním šiestich ročníkov česko-slovenského projektu Záložka do knihy spája školy k Medzinárodnému mesiacu školských knižníc s cieľom podporiť čítanie a rozvoj informačných schopností, zručností a návykov žiakov základných škôl a osemročných gymnázií. Pridanou hodnotou česko-slovenského projektu bolo využitie výmeny záložiek aj k nadviazaniu vzájomnej spolupráce medzi partnerskými školami a poznávanie jazyka, literatúry, histórie, kultúry či regionálnych zvykov v Českej republike a v Slovenskej republike.³⁵
- Realizovaním šiestich ročníkov celoslovenského projektu Záložka do knihy spája slovenské školy k Medzinárodnému mesiacu školských knižníc s cieľom podporiť rovesnícke čítanie a rozvoj informačných schopností, zručností a návykov žiakov stredných škôl a umožniť školám kreatívnu formou oživiť vyučovanie.
- Realizovaním šiestich ročníkov celoslovenského projektu Najzaujímavejšie podujatie školskej knižnice k Medzinárodnému dňu školských knižníc, ktorý sa uskutočňuje každoročne v štvrtý októbrový pondelok na vopred vyhlásenú tému s cieľom zábavnými formami práce s knihou podporiť u žiakov dobrý a trvalý vzťah ku knihe, školskej knižnici a k čítaniu, poznávaniu nového.³⁶

11.3 Poskytuje sa verejná finančná/alebo technická podpora ochrany prvkov nehmotného kultúrneho dedičstva, či už zapísaných alebo nie, a to na spravodlivom princípe, vo vzťahu k celkovej podpore kultúry a kultúrneho dedičstva vo veľkom, pritom majúť na zreteli prednosť tých, pre ktorých bola identifikovaná potreba naliehavej ochrany.

MŠVVaŠ poskytuje finančnú dotáciu na štúdium akreditovaných študijných programov v dennej forme štúdia na verejných vysokých školách.

Zákon č. 91/2010 Z. z. o podpore cestovného ruchu v znení neskorších predpisov v gescii MDV SR upravuje podporu cestovného ruchu v Slovenskej republike, práva a povinnosti fyzických osôb a právnických osôb pôsobiacich v cestovnom ruchu, tvorbu koncepčných dokumentov a financovanie rozvoja cestovného ruchu. Ministerstvo v zmysle kompetencie

³⁵ Do česko-slovenského projektu sa celkovo zapojilo 6 189 českých a slovenských škôl so 744 518 žiakmi, z uvedeného počtu bolo 1 772 českých škôl so 189 923 žiakmi a 4 417 slovenských škôl s 554 595 žiakmi.

³⁶ Do celoslovenského projektu sa celkovo zapojilo 1 223 školských knižníc so 16 628 účastníkmi.

plní participatívne úlohy v cestovnom ruchu, pričom spolupracuje aj s MK SR pri podpore a prezentácii kultúrneho dedičstva Slovenska v kontexte cestovného ruchu. Zabezpečuje trvalo udržateľný rozvoj cestovného ruchu a v plnej miere zohľadňuje svoje súčasné a budúce hospodárske, sociálne, kultúrne a environmentálne vplyvy a zameriava sa na potreby návštevníkov, sektora cestovného ruchu, životného prostredia a hostiteľských komunít, pri udržiavaní spokojnosti, dobrých skúseností, zvyšovania povedomia a propagácii postupov v otázkach udržateľného cestovného ruchu návštevníkov.

Ukazovateľ: 13. Miera, do akej politické, právne a administratívne opatrenia v iných oblastiach, než je kultúra a vzdelávanie, odrážajú rôznorodosť nehmotného kultúrneho dedičstva a dôležitost' jeho ochrany a do akej sú implementované.

13.4 Sú stanovené politické a/alebo právne a administratívne opatrenia zamerané na inkluzívny hospodársky rozvoj alebo sa tieto revidujú za účelom zohľadnenia nehmotného kultúrneho dedičstva a jeho ochrany.

MDVSR s ohľadom na agendu cestovného ruchu považuje komunikáciu a prezentáciu kultúrnych a prírodných fenoménov nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska za prioritu. Záujem vytvárania kooperačných a synergických aktivít deklaruje aj v pripravovanej stratégii cestovného ruchu 2030, v ktorej chce podporovať jednotný systém prezentácie, ochrany prírodných a kultúrnych zdrojov v spojení s ich kultiváciou a zaradením do národnej ponuky cestovného ruchu. Podstatou je v spolupráci s profesijnými združeniami a organizáciami cestovného ruchu rozvíjať kooperačné aktivity, udržateľnú produkciu turistických služieb, a zároveň posilňovať kultúrnu a environmentálnu stránku pri ich spotrebe. Do predmetnej spolupráce je nutné zapojiť aj územné samosprávy, v ktorých katastrálnych územiach, lokalitách

a regiónoch sa tieto prvky nachádzajú. Z hľadiska kultúrnych aktivít cestovného ruchu je nutné pracovať na ochrane a obnove kultúrnych pamiatok v spojení s ich sprístupnením širokej verejnosti. V spolupráci s MK SR bude sekcia cestovného ruchu MDV SR pracovať na prepojení výťažkov zo vstupných poplatkov na rekonštrukciu hmotných kultúrnych diel a na vytvorení a udržaní mechanizmov pre renováciu objektov a ich online sprístupňovaní/digitalizáciou, ktorým sa súbežne zvyšuje ich rozpoznateľnosť. Rovnako je súčasťou tejto úlohy aj vytvárať opatrenia pre predchádzanie a prispôsobenia sa zmenám klímy. Tieto opatrenia musia byť jednak smerované na adaptáciu už existujúcich zmien, ktoré sa prejavujú najmä v nedostatočnosti prírodných podmienok na vykonávanie outdoorových športových aktivít. Druhou stranou sú zásahy potrebné k znižovaniu negatívnych vplyvov na klímu.

Tematická oblasť: Medzinárodná angažovanosť

Ukazovateľ: 26. Fond nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO účinne podporuje ochranu a medzinárodnú angažovanosť

26.2. Zmluvné štáty alebo iné subjekty poskytujú dobrovoľné doplnkové príspevky do fondu nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO, tak na všeobecné, ako aj osobitné účely, najmä na globálny program budovania kapacít.

26.3 Fond nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO je využívaný na podporu nákladov účasti na zasadaniach riadiacich orgánov Dohovoru zo strany širokej škály zainteresovaných subjektov, vrátane odborníkov a akreditovaných mimovládnych organizácií z rozvojových krajín, verejných a súkromných inštitúcií, ako aj členov spoločenstiev a skupín, pozvaných na tieto stretnutia z titulu svojej poradnej funkcie.

MZVEZ SR prostredníctvom Slovenskej komisie pre UNESCO na základe dohody s MK SR poskytlo v roku 2020 mimoriadny príspevok do Fondu nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO v celkovej sume 10 000,- eur v záujme podpory kandidatúry SR do Medzivládneho výboru na ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO s mandátom na roky 2022 – 2026. Komisia za týmto účelom vyčlenila v roku 2021 v rozpočte aj financie na náklady súvisiace s výrobou reprezentačných viacjazyčných materiálov o implementácii Dohovoru v SR, ako aj na spolufinancovanie cestovných nákladov zástupkyne SR na rokovania v tzv. Hodnotiacom orgáne – expertnom poradnom orgáne výboru. Slovenská komisia pre UNESCO a Stála delegácia pri UNESCO v Paríži sú pri implementácii Dohovoru s MK SR plne súčinné.

Na základe opakovaného mimoriadneho príspevku do Fondu nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO zo strany MK SR v roku 2021 CTLK pri SEUK-u v spolupráci so sekciou Živé dedičstvo UNESCO v Paríži realizovalo v roku 2021 webinár s názvom „Živé dedičstvo a vzdelávanie“, ktorý bol realizovaný pod záštitou UNESCO. Webinár vychádzal z pilotného spoločného projektu UNESCO a EÚ s názvom „Zapojenie mládeže do inkluzívnej a udržateľnej Európy: Zvyšovanie povedomia o nehmotnom kultúrnom dedičstve a učenie sa o ňom na európskych školách“. Zámerom bolo priblížiť kľúčové zistenia z prieskumu na európskych školách a predstaviť súbor užitočných nástrojov (konkrétnych vzdelávacích aktivít, príkladov z praxe, krátkych videí atď.), pomocou ktorých je možné využívať živé dedičstvo vo vzdelávacom procese. Webinár bol zameraný na široké spektrum záujemcov predovšetkým z radov učiteľov, kultúrno-osvetových pracovníkov, či pracovníkov kultúrnych centier zo Slovenska a Českej republiky. Kľúčové nástroje predstavila pani Helena Drobná z Living Heritage Entity, ktorá je regionálnou referentkou pre Slovensko a Česko a zodpovedá za implementáciu spomenutého projektu UNESCO – EÚ. Oslovovanie účastníkov sa realizovalo v spolupráci s MŠVVŠ SR.

Záver

Účelom materiálu je informovať vládu SR o miere implementácie Dohovoru z pohľadu spolupracujúcich ústredných orgánov štátnej správy – MŠVVŠ SR, MDV SR, MPPRV SR, MH SR, MZVEZ SR a MŽP SR.

Materiál je medzirezortným príspevkom ku komplexnej periodickej správe o implementácii Dohovoru, ktorú MK SR predloží prostredníctvom elektronického online formulára Medzivládneho výboru na ochranu nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO v decembri 2021.

Podklady obsiahnuté v materiáli boli poskytnuté spolupracujúcimi ministerstvami v súlade s úlohou B.3 uznesenia vlády SR č. 543 zo 6. novembra 2019. Z hľadiska rozsahu a obsahu sú poznačené procesom prípravy, ktorý prebiehal v zložitom období ovplyvnenom okrem iného aj výraznými organizačnými zmenami realizovanými v rokoch 2020 a 2021 v jednotlivých rezortoch, vrátane organizácií v ich zriaďovateľskej pôsobnosti. Uvedené zmeny spôsobili personálnu a tým i odbornú diskontinuitu. Predkladateľ si je plne vedomý skutočnosti, že reálna miera participácie dotknutých rezortov na implementácii Dohovoru je vyššia ako dokumentuje predkladaný materiál.

Z podkladov vyplýva, že téma nehmotného kultúrneho dedičstva je v prostredí ústredných orgánov štátnej správy na Slovensku v súčasnosti vnímaná skôr okrajovo, tzn. že je viac menej považovaná za doménu rezortu kultúry. Prierezovosť a súvzťažnosť s agendami v kompetencii iných rezortov je reflektovaná len čiastočne (najviac vo vzťahu so vzdelávaním, výskumom či cestovným ruchom). Potenciál vplyvu kultúry, vzájomné vzťahy kultúrneho a prírodného dedičstva a dôležitosť zachovávaní tradičných zručností v kontexte udržateľného rozvoja regiónov, poľnohospodárstva, podpory zamestnanosti či inovácií je v praxi oveľa širší, no v politikách a agendách rezortov zatiaľ málo docenený. Podobnému problému čelia viaceré členské štáty Dohovoru, keďže téma udržateľnosti a udržateľného rozvoja (nielen) nehmotného kultúrneho dedičstva bola v rámci Dohovoru precízne artikulovaná až po prijatí Agendy 2030 a jej cieľov pre udržateľný rozvoj. Akcent na inkorporáciu tranzverzálnych sociálnych, ekonomických, a environmentálnych aspektov do procesu implementácie Dohovoru je teda relatívne novou témou, s ktorou sa musia členské štáty v najbližšom období vyrovnať najmä sústredenou systematickou medzirezortnou spolupracou a tvorbou komplementárnych verejných politík v oblastiach kultúry, ochrany prírody a krajiny, cestovného ruchu, rozvoja vidieka, hospodárenia s pôdou, chovom hospodárskych a spoločenských zvierat, podpory malého a stredného podnikania či jednotnej prezentácie v zahraničí. V podmienkach SR bolo kľúčové prijatie Koncepcie udržateľného rozvoja nehmotného kultúrneho dedičstva a tradičnej ľudovej kultúry na roky 2020 – 2025, ktorá pomenovala kľúčových rezortných partnerov v záujme hľadania prepojení a spolupráce v prospech naplňovania vízie, krátkodobých, strednodobých i dlhodobých cieľov definovaných Dohovorom. Úloha vyplývajúca z Koncepcie v podobe predkladaného materiálu mala za cieľ zmapovať aktuálny stav vnímania dôležitosti významu nehmotného kultúrneho dedičstva na jednotlivých ministerstvách. Výsledok je preto výzvou k zintenzívneniu a rozvíjaniu uvedomelej, cieľavedomej a angažovanej medzisektorovej spolupráce v nastávajúcom období.